

גליזון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פורים

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ויקרא - זכור - פורים

- ה' בקרבנו - כי לא יטוש ה' את עמו..... ג
- ויקרא - כל 'מקרה' שבעולם אינו אלא מאלופו של עולם..... ה
- 'המלך' - הכל ממלכו של עולם, ואפס זולתו..... ה
- ויזנב - קליפת עמלק להביא לידי ייאוש רח"ל..... יא
- נוכרים ונעשים - גם פורים בזמן הזה..... טז
- ונתנה תקף - רוממות יום הפורים..... יז
- בקשתך עוד ותעש - ביום הזה ימלא הקב"ה 'כל' משאלותינו..... כ
- מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים ע"י קריאת המגילה..... כג
- הדר קבלוה - קבלות טובות בעת קריאת המגילה..... כו
- צהלה ושמחה - מצות שמחה בפורים..... כו
- איש לרעהו - יום שימת אהבה ורעות..... כז
- אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים וביותר בין מגילה של לילה לשל יום..... כט
- במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - כי אז נפתחים כל שערי שמים..... כט
- לא יבושו ולא יכלמו - אף כשהוא 'לא ידע' לא יבייש את חברו..... לב
- לא ביקשה דבר - מעלת הוותרנות וקבלת בזיונות באהבה..... לד

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד:

shwrtz@bezeqint.net

פרשת ויקרא - זכור - פורים

ה' בקרבנו - כי לא יטוש ה' את עמו
הנה ימים באים, ימי מחיית עמלק והרע מקרבנו, ימי ניסים לישראל, שומה עלינו 'לשמוע' ללמוד וללמד' ולהתבונן בגדולת הימים, להיות 'חכם עיניו בראשו' לנצל את הימים ולקבל מהם שפעת קודש ברוח ובגשם².

א. הנה כתיב במגילה (אסתר א כ) 'ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו כי רבה היא', ובכל הספרים הביאו שהמלך הכוונה למלכו של עולם, - מעתה שומה עלינו 'לשמוע' את מאמר המלך. מעשה נפלא בענין זה, מספרים כי בשכונת 'מחנה יהודה' בעיה"ק ירושלים תובב"א מול ישיבת עץ חיים (לשעבר) שוכנת תחנת משטרה, בשערי התחנה ישנם שתי אריות גלופות מאבן. באחד הימים ישב המלמד וראה שכמה מהתלמידים אינם מקשיבים לו ואינם שומעים מה שהוא מנסה לומר להם... אמר להם המלמד, ראו נא כי אריות הללו שממול התלמוד תורה, אינם כשאר אריות, כי כאשר הם שומעים באזניהם מיוזיק (כלי זמר) הם יוצאים במחול ובריקוד, הפלא ופלא... הילדים קיבלו בתמימות את דברי המלמד - שבוודאי יודע מה שהוא מדבר, וקבעו ביניהם באותו הלילה, שלמחרת יביאו כל אחד מהם 'טייפ' (כלי משמיע קול מטייפ אשר מכניסים לתוכו) ולמחר ישמיעו יחד את המיוזיק והאריות ירקדו ויהיה 'ששון ושמחה ליהודים'. כן עשו כולם יחד למחרת היום, הדליקו קול שירה וזמרה, אבל לגודל אכזבתם וצערם נשאר האריות דוממים על מקומם, עיניים להם ולא יראו, אזניים להם ולא...
הילדים עזבו את המקום בפחי נפש, וכשהם פגועים לגמרי מה'שטיקל' (קטע בלע"ז) שהרבי עשה להם שאלוהו 'למה רמתני', שאל המלמד מה רימית, ולתשובתם ענה, הנה אמרתי שאריות הללו כאשר הם שומעים מיוזיק הם רוקדים, אבל מה נעשה שאינם שומעים כלל... הואיל ואינם אלא בול אבן (וכיוון לומר לתלמידיו, אף אתם, גם אם נתן לכם הקב"ה שתי אזניים, מ"מ אינכם שומעים כלל את אשר אני דובר אליכם).

ולדידן, פעמים יתכן, שאכן המיוזיק של היו"ט תעבוד כהוגן, מן השמים יכינו לנו שפע רב ברוח ובגשם, אלא שהאדם שאינו שם על לב אינו שומע לזה כלל... ולא יוזז אצלו שום דבר. וכבר כתב ה'שערי תשובה' שהאוזן נכבדת (מכובדת) יותר משאר האיברים, וראיה לכך שהמסמא את עיני חברו נותן לו דמי עינו, קיטע את ידו נותן דמי ידו, ואילו חרשו נותן לו דמי כולו - הרי לך שהאוזן הוא אבר החשוב עד מאד, מ"מ היינו רק אם משתמש בה לשמוע, אבל אם אינו 'שומע' אינו שווה מאומה. ומעתה - ונשמע פתגם המלך, שישמע האדם ויבין את פתגם ומאמר המלך זהו העיקר, כי רבה היא.

ב. הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל היה 'דורש' בכל שנה דרשת התעוררות בישיבתו לפני תפילת נעילה ביוה"ק, והיה מעורר את הציבור לנצל את קדושת היום עד כמה שעוד נשאר עד סוף נעילה. וכך היה מספר, ילד צעיר הייתי, וכדרכם של צעירים הייתי משתובב בחצר. באחד הימים הגיע מרן ה'חפץ חיים' לבקר ב'בית הדין' של עירנו, וזה היה קרוב לביתנו, יצא אבי מן הבית אלי אל החצר, וכה אמר לי, משה'לע משה'לע - בוא עמי לחדר הבי"ד, ותזכה לראות את פני גדול הדור, גם תזכה לקבל ברכתו, זכיה שאיני יודע מתי תוכל זכות בה שוב, לא בכל יום הננו זוכין לקבל אורח כה חשוב, עזוב את משחקך ובוא עמי שמה. אבל ילד צעיר הייתי והיה קשה לי מאד להפרד מהמשחק עם חבירי, ובזה החמצתי הזדמנות אחת בחיי לראות את פני החפץ חיים ולקבל ברכתו.

ובכן, שמעו נא רבותי, כל ימי חיי הנני בוכה ומצטער על כך שלא זכיתי לראות את הח"ח ולהתברך מפיו, וכל זה רק בשביל שלא רציתי להפסיק את משחק הילדים. כעת בטרם תפילת נעילה - יש לנו זכיה שהקב"ה יורד אלינו בנעילה (דרשו ה' בהמצאו, לפני ה' תטהרו) הבה נעזוב כעת את משחקי הילדות ברגעים אחרונים הללו ונתקרב אל ה'. לדידן ייאמר הנה מגיע יום הגדול יום הפורים (אשר יום הכיפורים נתלה בו כביכול), בו נתגלה אלינו המלך, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, וידוע מאמרו של הרה"ק משינאווא זי"ע שביום זה יכול כל אחד להיות ככה"ג לפני ולפנים. והרי לכ"א יש 'משחקים' משלו (יש משחקי גדולים, ויש משחקי קטנים) הבה נזהר שלא נבכה כל השנה - כי היה קשה להפרד מנארישע משחקים.

לו אותו הבן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו, כלומר, שאז כבר הכיר עד כמה שמר עליו אביו עד עתה.

ומכאן למדנו, כי אותה מחשבת פיגול שמא אין ה' בקרבנו ח"ו היא היא המגבירה את בוחו של עמלק, ומכלל לאו אתה שומע הן, שחיוזק האמונה המהורה אשר ה' בקרבנו, תמיד הוא ביננו ומזמן לכל צרכינו, יש לנו אב בשמים הדואג לנו בכל רגע ורגע ומשגיח עלינו בלא הרף מרוב אהבה וחיבה, היא שמחלישה את קליפת עמלק, וזוהי מחיית עמלק האמיתית, להתחזק תמיד באהבה רבה אהבתנו ה' אלוקינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו, ובכל מצב

בראשית דבר נביא מעניני האמונה בה' אשר בימים הללו היתה 'מגילת אסתר' - נתגלה הנהגת ה' שבכל ההסתרות. והנה כתיב בענינו של עמלק (שמות יז ז-ח), 'ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמור היש ה' בקרבנו אם אין, ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים', והביא רש"י מדברי חז"ל (שמו"ר כו ב) 'סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר

כי הגם שהשגתנו בפורים היא כעין השגת הילד הקטן בגדולת ה' חפץ חיים', ושם אולי יש עדיין לימוד זכות שחשב לעצמו עוד אזכה לראות את החפץ חיים, אבל את הפורים שאנו יודעים שלא ישוב אלינו עד שנה (כדכתיב 'ולא יעבור') ואם ילך נפסיד אותו - הבה נעזוב מבעוד מועד את שטויותנו ומשחקנו.

כתב ה'בן איש חי' בפרשת פקודי, מעשה באב שלימד את בנו חכמת ה'חשבון' ורצה לבחון את בנו, על כן שאלו, אם היו לפנינו עשרה צפרים ובא איש וצד אחד מהם כמה נשארו... ענה הילד רק אחד, שאל האב מדוע לא תאמר 'תשעה' שהרי אותם לא צד, ענה הבן, עד שבא זה והספיק לצוד אחד ברחו השאר למרחב... ומסביר הבא"ח, בימי חייו רודף האדם אחרי כסף וזהב, מבזבז את זמנו להבל ולריק, ואינו מבין שבידו נשארים רק הטויטע פייגלעך (צפרים מתים)... ואילו כל מה שהיה יכול להשיג 'דברים חיים' - ולחטוף תורה ומצוות וקניני נצח, ברחו וחמקו לו מבין ידיו ונשאר ללא כלום. כן ייאמר לגבי זמנים קדושים, הבה נתעסק בדברים ה'חיים', לא בשטויות וסתם ארום און ארום (סביב עניני החג, ולא בעיקר החשוב) וישארו בידנו ח"ו רק הטויטע פייגלעך.

סיפר כ"ק הרה"ק מסטיטשין, ששמע מהרה"ח רבי משה דוד שטראם ע"ה, ששמע כמה פעמים מאחד מנכדי הרה"ק מגארליץ מעשה שאירע עמו בעצמו, ותמיד כאשר סיפר זה הנכד היה יושב ובוכה. וכך היה המעשה, פ"א בילדותו היה נוכח בליל הסדר אצל זקנו הרה"ק מגארליץ, ובאמצע עריכת הסדר נטל הרה"ק את הזרוע מן הקערה ואמר, זרוע אותיות זרע, וקרא לנכדו ואמר אני נותן לך זרוע בכדי שתוושע בזש"ק. הנכד שהיה ילד התבייש מאד לקחת את הזרוע מזקנו ולא ניגש אליו, קם הרה"ק ממקומו בכדי לגשת אליו לתת לו את הזרוע, אבל הוא ברח ממנו, התחיל הרה"ק לרדוף אחריו סביב השולחן והא התחזק לברוח סחור סחור, עד שאכן לבסוף לא נטלה ממנו. ולדאבון לב לא זכה להפקד בזש"ק ל"ע, וכל ימיו היה בוכה ומצטער על כך, כי הרה"ק מגארליץ ניסה לפעול ישועה בעבורו, והיה מייסר עצמו מדוע לא לקח ממנו את הזרוע, ע"כ המעשה.

והנה כאשר נתבונן מדוע אכן לא לקח, כי בילדותו עדיין לא חשב על עתידו ולא חשב מה יעלה בגורלו בענין זש"ק, אף אנו - וכי יודעים אנו מה יהיה עמנו כל השנה - אלו ישועות נצטרך כל השנה, הבה נראה שלא להפסיד מה שנותנים לנו, נפתח ידינו וכפינו לקחת את השפע אשר מריקים עלינו משמיא. והנה, מדוע לא לקח הילד את הזרוע מידי זקנו הגדול, כי התבייש, הנה בימים הללו כאשר נפתחים שערי שמים (פתחיה זה מרדכי), וכביכול הקב"ה זקן מלא רחמים רודף אחרינו לתת לנו שפע, לא רק זרוע - בני, אלא גם חיי ומזוני וכל הנצרך, נפתח את הידים ונקבל הכל בזרועות פתוחות. לא נתבייש להתפלל - לזעוק ולהוריד דמעה, אנא אל נפסיד בגלל הבושה. ולא עוד, אלא באמת יש מקום לשאול, מה מקום לטענה על הנכד, מדוע הפסיד, הרי לא ידע את עתידו וגם התבייש - אלא, זה הכלל, אז מ'געבט דיר נעם (אם נותנים לך שפע, פתח ידיך וקח אותו), קח ואל תקפוץ את ירך מלקבל את השפע הרב והגדול.

ג. ידוע מה שכתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (וארא ד"ה וידבר) בשם הבעש"ט הק' זי"ע 'שנאמר לו בשמים טעם איחור ביאת משיח - שאין מאריכין באהבה רבה', ושגור פי ה'עולם' לפרש שאין מאריכים ב'ותן בלבנו

בשתיית יין, משום שלא נברא אלא לנחם אבלים ולמרי נפש לפכה דעתם (סנהדרין ע.י), להורות לנו סימן שנהיה ביין הזה שאפילו בימי צרותיו של אדם משמחו ומשכחו דאגותיו, כן אנחנו נשכח כל צרותינו ושעבודינו ונשליך כל יהבינו על ה' כי לא יששנו ולא יעזבנו [ועיי"ש עוד מה שמבאר לפי"ז במאמרם 'מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'].

ובך ממש כתב גם הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ג) וז"ל, כי כל נסים ונפלאות אשר השם עושה הוא לעורר אותנו לתורתו ועבודתו ויראתו, ולמען נדע כי הוא המשגיח בנו בכל אופן, ולא זו מחיבתנו, וזו היא תכלית השמחה שיש לנו לשמוח בפורים, עכ"ל.

ולחזק את הלבבות נביא מה דאיתא במדרש (אסתר"ר ו: ז) אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם ואמרתם (איכה ה ג) יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הדא הוא דכתיב (אסתר ב ז) כי אין לה אב ואם. וביאר המהר"ל (אור חדש) וז"ל (בשינוי). ולבטל כוחו של עמלק צריך להתעלות אל המעלה העליונה מאוד, ולא יגיע אל המדרגה הזאת רק יתום ומי שנמצא בשפל המצב, כדכתיב (ישעי' נו טו) אני מרום וקדוש אשכון

שלא יהיה תמיד ה' בקרבנו להושיע אותנו ולהיטיב לנו בלי גבול, כי לא ימוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב.

ואל תאמר כי 'יש ה' בקרבנו' דווקא בזמן שאנו עושים רצונו של מקום, כי הא גופא הוא טענתו של עמלק לזנב את כל הנחשלים, ולהכניס בהם הרהורי חטא ועון שמאם בהם הקב"ה, וכמו שהגיד הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (הנוכה) עפ"י הידוע שעמלק גימטריא ספק, שהטיל בישראל ספק - לחשוב 'היש ה' בקרבנו אם אין', והכונה, אף שהאמינו במציאות ה', שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, אבל היה להם ספק רחמנא ליצלן אם יש השם בקרבנו, בין אנשים שפלים ונבזים כמזנו, ועל ידי זה נפלים ביאוש, אבל האמת אינו כן, שאיש יהודי מחויב להאמין כי ה' יתברך אתו, איך שלא יהיה מצבו שפל וירוד.

וכיוצא בדבר ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (על הש"ס, מגילה ז: טעם תקנת חז"ל להרבות ב'משתה' בפורים, כשהוא מקדים להביא מה שכתב בהקדמת 'יוסף לקח' לבאר הטעם שקבעו חז"ל את יום הפורים ליום שמחה יתירה, כי ממנו נדע שגם בימי ענינו וצרותינו ואכתי עבדי אחשוורוש אנן, מכל מקום לא הסיר השגחתו ממנו לכלותינו חס ושלום. עפ"י כתב החתם סופר בזה"ל, ולזה הטעם נ"ל שדקדקו כל כך

בינה להבין ולהשכיל, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', ושאר תחנונים שנזכה לעבדו בלבב שלם, אכן יש שפירשו שהכוונה שאין מאריכים באהבה רבה - בהא גופא... שאין משכילים להבין ולהשכיל עד כמה 'אהבה רבה' אהבתנו ה' אלוקינו, כי אם אכן 'היו מאריכים' ו'מעריכים' את תוקף האהבה אזי היה נחלש כוחו של עמלק הוא הסט"א, והיה מתקיים בנו ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.

ד. והא גופא, אהבת השי"ת לבניו אהוביו והשגחתו עליהם בכל מצב, היא כל תקפו של נס פורים, וכמו שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בתחילת דבריו על מגילת אסתר), לבאר מה היה ה'נס' בכל מעשה הגזירה והישועה, שהרי אי אפשר לומר ש'עיקר הנס' הוא מה ששמע ה' בקול שוועת עמו בני ישראל בשעה שקראו אליו, שהרי 'אפילו תשובת נינוה קיבל, ולמה לא יקבל צעקת ישראל', וגם הנס של 'ונהפוך הוא' לא היה כל כך חוץ לדרך הטבע שהרי המלך אהב את המלכה, וגם (מגילה טו:) אחשוורוש הפכפך היה, ועל כן אפשר שיאהב היום את המן ולמחר יצווה לתלותו על העץ.

אלא עיקר הנס הוא שהרג את ושתי כנגד דרך הטבע, שהרי קפ"ו יום עשה משתה כרצון איש ואיש ולא נשתגע, וביום האחרון נשתגע בשיגעון. וגם ושתי המלכה היתה משוגעת שהפריזה בדברים כנגדו, ולא עוד אלא שעל אותה שעה נגזרה הגזירה - על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), ואעפ"כ ריחם עליהם הקב"ה והקדים וברא את הרפואה באמצע הסעודה והרגו את ושתי, ועי"ז לבשה אסתר מלכות והיה בידה להציל את ישראל מגזירת המן, נמצא שתחילת הישועה היתה כאשר היו ישראל בדיוטא התחתונה ועסוקים בחטא רח"ל, ללמד ש'בנים משחיתים' - אפילו בשעה שמשחיתים בנים חביבים הם לה'.

מקרא זה למה שנכתב בסוף הפרשה קודמת (בסוף חומש שמות) 'לעיני בית ישראל בכל מסעיהם', כי הנה כל יהודי באשר הוא 'נוסע' בימי חייו מסעות שונות, זה נוסע ממקום למקום בחיזור אחרי הפרנסה וזה לצורך זיווג או רפואה, ואף מי שבגופו נשאר על מקומו על פי רוב נפשו נוסעת ומיטלטלת הנה והנה בנסיבות החיים, לזה אמרה תורה 'לעיני כל ישראל' - דבר זה יעמוד לעיני כל יהודי 'בכל מסעיהם' - ש'ויקרא', כל אותם 'ויקר' - כל אלו המקרים באים לו מ'אל"ף', היינו מהקב"ה שהוא אלופו של עולם, והכל בהשגחה פרטית מדוקדקת על כל צעד ושעל. ולכן נכתב א' זעירא, שלא תאמר שרק המקרים הגדולים הם בהשגחת הבורא, אלא אפילו מה שהוא דבר זעיר וקטן אף הוא נעשה רק ע"י אלופו של עולם.

ז"ל, יש לומר הסמיכות, כי כל המקרים שבעולם הכל הוא בהשגחה פרטית מן השמים, כנודע בשם צדיקים אפילו קש שהרוח מפזרו ממקום למקום, הרוח סערה עושה דברו, והוא בהשגחה מן השמים שמקודם היה צריך להיות במקום זה ועכשיו במקום אחר, וכמו שאמר א"ז זצוק"ל, העור התלוי בקיר אצל הקירושנער (הקצב) הוא בהשגחה מן השמים אשר עור של החיה זו יתלה על היתד הקיר זו אצל הקירושנער הזה, וכמבואר בשמו הקדוש שאפילו צעדי רגליו של אדם ספורים בהשגחה מן השמים, ואפילו עשרת אלפים צעדיו והלוכו של אדם, כל פסיעה ופסיעה ספורים בהשגחה

את דכא ושפל רוח. והשי"ת מגביה שפלים, ומפני כך הגביה את אסתר שהיתה יתומה מבלי אב ואם למעלה ממדרגת המן, ולפיכך כאשר אמרו (בנ"י) יתומים היינו ואין אב, אמר להם הקב"ה, אדרבה, אין הקב"ה עוזב השפלים המדוכאים, ולכך חייכם - הנואל אשר אעמיד לכם במדי יהיה יתום, מפני שהשי"ת מגביה אותנו מעלה מעלה, להיות גובר על המן.

בן ידוע שמרומז שם הוי"ה כסדרו במגילה בלשון הכתוב (אסתר ה ד) 'יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי', והמעם שנרמז דייקא בפסוק זה שם הוי"ה כסידרו המורה על רחמים פשוטים ונגלים. כי כשאמרה אסתר 'יבוא המלך והמן היום' נבהלו בני ישראל מה ראתה אסתר לעשות כן, והרי המן הוא צורר היהודים אשר גור להשמיד להרוג ולאבד ומדוע היא מקרבת אותו. אולם סוף דבר נתברר שאדרבה ישועתם של ישראל התנגלה דרך אותו המשתה. וללמדנו שאם נראה לאדם כי יש לו מפריעים ומשטינים אזי עליו להאמין כי בזה גנזו שם הוי"ה - שם הרחמים כסדרו, שהקב"ה עושה עלילות לבני אדם שמצמיח לו את הישועה על ידי המפריעים עצמן כאחשוורוש והמן.

ויקרא - כל 'מקרה' שבעולם אינו אלא מאלופו של עולם בפרשתן (א א), 'ויקרא אל משה', הנה, תיבת ויקרא כתובה בא' זעירא, וביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה ויקרא בא' זעירא), בהקדמת ביאור סמיכות

ה. איתא בגמרא (מגילה ז.) 'שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות'. ולכאורה צריך ביאור, וכי חיפשה אותה צדקת להוסיף לעצמה כבוד ויקר - שישאר ממנה שם ושארית לדורות, ולמד מכאן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע (במכתב) כי אסתר היתה בשפל המצב בהיותה יתומה מאב ומאם, ובדרך הטבע היה נראה שתמיד תישאר בשפלות, ולבסוף הצליח ה' דרכה, שנעשית מלכת מדי ופרס, והצילה את כלל ישראל ממות לחיים, וזאת רצתה להודיע לבני ישראל לדורותיהם לבל יתייאשו לעולם, ויתחזקו בכל מצב שהוא. כי אדרבה ע"י הקושי יתעלה ויגיע לראש ההר. כן כתיב גבי אסתר 'והנערה יפת תואר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת' (ב ז), וכתב ה'רוקח' (הובא ב'תוספות השלם' על מגילות) כי יפת תואר וטובת מראה ר"ת 'יתום', וכלומר, שדייקא משום שמתו אביה ואמה על כן זכתה מן השמים לתואר ומראה.

וכך ביאר ב'שפתי חכמים' (פתיחה למס' מגילה אות כה) בהא דאיתא בגמ' (יומא כט.) 'אסתר סוף כל הניסים' - ר"ל כשהאדם מגיע שאין עוד מקום שיעשה לו נס, יזכור מעשה אסתר ויבטח בישועת ה' כהרף עין.

ו. ולכן אמרו בגמ' (שבת פח.) אמר רבא הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' קיימו מה שקיבלו כבר, ודקדקו חז"ל בלשונם ולא אמרו בימי מרדכי (אף שהנס נעשה על ידו) אלא בימי אחשוורוש, להורות על חשיבות ההתחזקות בזמן הצרה והקושי.

ז. פעם ישב הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע עם תלמידיו הק' ודיבר מענין השגחה פרטית ובתוך דבריו אמר, כל כך רבה ההשגחה הפרטית, עד שאפילו כשפרה מהלכת ברחובה של עיר ומטילה גללים, יש השגחה מדוקדקת

והגם שמצוות חיזוק האמונה נוהגת תמיד בכל יום ובכל רגע, אך עתה הזמן גרמא להתחזק באמונה בהשגחה פרטית, וממצוות היום היא, כדכתיב (דברים כה יז-יח), 'זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' אשר קרך בדרך', וכידוע מפי ספרים וסופרים כי זוהי קליפתו של עמלק, כמרומו בשמו 'עמלק' בנימטריא 'ספק' (240), שבא לקרר את האמבטיה הרוחתת' הבערת באש קודש באמונה שלימה בה' יתברך ובהנהגתו את העולם, ואילו הללו יגיעים לצנן את אמונתנו בה' על ידי הספיקות למיניהם. ועל כולנה אשר קרך - לשון מקרה,

פרטית מן השמים, כמו שמברכין בשם ומלכות 'המכין מצעדי גבר', ומי שאינו מאמין בזה נמצא מברך בכל יום ברכה לבטלה, ומכל שכן מצעדי גבר הנוסע מעיר לעיר וכו'. וזהו שמרומו בסמיכת הפרשיות, 'לעיני בית ישראל לכל מסעיהם, ויקרא' באל"ף זעירא, ויקרא לשון מקרה, אל"ף היינו אלופו של עולם, זעירת האל"ף מורה על דבר קטן וזעיר, ר"ל שכל מה אשר יארע ויקרה בעולם, הכל הוא מבחינת אל"ף בהשגחה פרטית מאלופו של עולם, אפילו דבר זעיר והפחות שבפחותה, ועיי"ש עוד.

באיזה מקום תטיל את הגלל. אחד התלמידים ששמע את הדברים לא הבין היאך שייך שאף דבר מאוס ופעוט כזה מושגח מלעילא, ואינו אלא מקרה בעלמא.

כעבור כמה ימים התהלך אותו תלמיד באישון ליל בחוצות העיר והתבוסס בשלג ובכפור שהיה על פני הקרקע, ולפתע דרך מבלי משים במקום מדרון והחל להתגלגל במורד הר בדרכו לתהום נשיה. תוך כדי נפילתו נתקע רגלו בדבר נוקשה ועי"ז נעצר מנפילתו וחייו ניצלו. בדק התלמיד מהו החפץ שעצר בעדו מליפול למיתה, וראה שאין זה כי אם גלל של בהמה שקפא בקור. עתה הבין התלמיד כמה מדקדק הקב"ה אף עם גלל בהמה שיגיע למקומו הראוי. מיהר התלמיד לבית רבו הקדוש, מיד בהכנסו, נענה הרה"ק ואמר לו, נו, עתה כבר הראית לדעת 'השגחה פרטית' עד היכן היא.

ח. מעשה בשני חסידים שבאו לקבל מרותו של הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, שאל אותם הרה"ק, האם הם מאמינים שהקב"ה משגיח על עולמו וכל אשר בו - בהשגחה פרטית, השיבו, בוודאי שאנחנו מאמינים בהשגחה פרטית. קראם לחלון והראה להם עגלה מלאה עמיר קש ותבן העוברת לפני החלון, ושאל אותם אם הם מאמינים באמונה שלימה שכל חתיכת קש ותבן שמסודרים על העגלה זה למעלה מזה - הכל נגזר מהקב"ה עוד מששת ימי בראשית שחתיכת קש זה יהיה למעלה וזה למטה, זה לימין וזה לשמאל, ועוד נגזר מהקב"ה בששת ימי בראשית שבאמצע נסיעת העגלה על אם הדרך יפלו חתיכות קטנות מן הקש זה בכה וזה בכה, והכל הוא על תכלית הנרצה שחתיכה זאת תהיה כאן דווקא באותו מקום שנפל, ולא במקום אחר ואפילו כמלוא נימה, ואם בוא יבוא הרוח ויפזר הקש מכאן לכאן גם זה הוא הכל בהשגחה פרטית.

שני החסידים התבוננו בעצמם באמיתת לבבם ויענו ויאמרו, רבינו, איננו במדרגה כזאת - להאמין כל כך, כי מה 'נפקא מינה' אצל הקב"ה אם חתיכה קטנטנה של קש מונחת כאן או כאן. כשמוע רבינו את דבריהם צעק עליהם ואמר, אפיקורסים צאו מביתי מהר כי איני יכול לראות פניכם כי היא כפירה ממש במציאות הבורא ברוך הוא הממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, וגירש אותם מחדרו.

השנים יצאו בצער גדול מאוד, ובכו בכיה עצומה מאין הפוגות בתפילה שהשי"ת יאיר עיניהם, ויסיר מהם לב טיפש ונשחף. והנה, הכניס הקב"ה בלב אחד מהם הבנה עצומה, כי רק אצל בן אדם שהוא בעל גבול ובעל תכלית יש חילוק בין דבר גדול לדבר קטן, ולמשל, על חתיכת זהב ישמור היטב היטב, על ה'כסף' ישמור פחות, פחות מהם ישמור על נחושת... וכן הלאה עד שעל חתיכת קש קטנה אינו משגיח מפני קטנות שוייה. וכל זה שייך אצל בן אדם שיש אצלו הפרש וחילוק בין דבר גדול לדבר קטן.

אבל הבורא ב"ה הרי הכל כ'לא' נחשב לפניו, ועכ"ז הוא משגיח על העולם, מעתה, מה חילוק יש בין כל העולם - תבל ויושבי בה לבין חתיכת קש קטנה, שהרי לפי גדולתו גם 'כל העולם' כולו ל'קטן' ייחשב, ועם כל זאת הוא משגיח עליו, א"כ בוודאי הנו משגיח גם על כל פרט שבפרטים. ואכן, לפי"ז ייאמר, כי מי שאינו מאמין שהקב"ה משגיח על חתיכת קש הנ"ל הריהו כמי שנותן ח"ו קצבה לגדולתו יתברך רח"ל, ואם כן, באמת אפיקורס יחשב [כמעשהו כך מעשה רעהו, ונתברר ששניהם זכו כאחד ל'אור' האמונה, בזכות תפילת הרה"ק עליהם] (אמרי קדוש,

בן משמים, אף לא יזוז קש או תבן אם לא ציווה להם המלך 'לך הנה או הנה'...

ובך איתא במדרש (אסת"ר ח ה) על הפסוק (ד ז) 'ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו', אמר להתך, לך אמור לה, בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב (דברים כה יח) 'אשר קרך'. וביאור הדברים, זהו כל כוחו של עמלק, לקרר את בני ישראל מאמונתם, שיחשיבו כל דבר כי אך במקרה קרה ולא בהשגחה מיוחדת בחשבון נפלא מאת אבינו רועינו. לכן כינס מרדכי את כל היהודים כדי לחזק אמונתם בבורא כל עולמים, להורות להם שקליפת עמלק האומרת שכל הנעשה בעולם אך ב'מקרה' הוא בשקר יסודה'. אלא כל אשר יארע בעולם יש בו סיבה וטעם עליון^ט, ובאמונה זו ימחה זכרו של עמלק. וכדכתיב ב'מלחמת עמלק' (שמות יז יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', ואמרו בגמרא (ר"ה כט.) 'וכי ידיו של משה

שמטיל בהם ספיקות באמונתם בהשגחה פרטית, שח"ו יאמרו כי אך מקרה קרה ולא הקב"ה פעל כל זאת בהשגחה פרטית ומדוקדקת על כל בריה ובריה.

ובנגד 'קליפה' זו ציוותה התורה (פסוק יט) 'תמחה את זכר עמלק', לעקור מהשורש מחשבת פיגול זו, וכמו שפירש הרה"ק ה'תפארת שמואל' זי"ע (זכור ו) 'תמחה את זכר עמלק מתחת השמים' - תמחה את זכרו של עמלק וממשיכי דרכו, האומרים שכל הנעשה בהאי עלמא נעשה מאליו מתחת השמים, ואין השגחה עליונה על כל פרט ופרט^ט. אין לנו אלא להשריש בקרבנו שכל אשר יארע בעולם, בין לטב בין למוטב, הכל נעשה בדבר הקב"ה, היושב בשמים ממעל ומנהיג את כל הנעשה עולמו בכל צעד ושעל, להאמין שאין אדם נוגע במוכן לחברו אם לא הוכרו כן מפורש ממעל, גם כל מוזנותיו של אדם קצובין לו מר"ה ואין אדם מרוויח או מפסיד, מצליח או 'לא יוצלח', אם לא נקבע

ט. כעין זה איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, על הפסוק (איכה ג טו) 'תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה"', שיש לרדוף ולהשמיד את המחשבה שכל הנעשה בזה העולם הוא רק 'מתחת שמי ה"', ואינו מבין שהכל מהאלוקים אשר בשמים ממעל, על פי סיבה וטעם העליון.

וגם אם 'עמלק' מערים ספיקות שונות ומשונות, עד שהאדם אינו מבין כלל את הנהגת הבורא ית"ש, ונראה כ'בירה דולקת' ממש בלא השגחה ח"ו, גם אז יתחזק באמונה ברורה שהקב"ה הוא בעל הבירה, והכל נעשה על ידו בחכמה ובתבונה, ואף שאין אנו יכולים להבין מחמת קוצר דעתנו ושכלנו.

י. כל כוחו של עמלק לדמות לאדם כאילו יש איזו 'מציאות' מלבד הנהגת הבורא, והוא עומד ומדמה לעצמו כי פלוני הזיקו, פלוני משיג גבולו, פלוני לקח מעמו והפסידו, אין לנו אלא עצה אחת - לעמוד בכוח 'נקודת אמת' של אמונה אמיתית ובזה ינתץ וישבר כל בניני דמיונותיו, וכך אמרו לרמז, דכתיב במגילה כראות המן שמרדכי איננו כורע ומשתחוה לו - נענה ואמר (ה יג) 'וכל זה איננו שווה לי', והפליאה ידועה, אכן, המן זה שוטה רשע וגס רוח היה, אך מה פשר הכרזה זו, וכי באמת 'כל זה' - שגידלו המלך ורוב עושרו עם רוב בניו, איננו שווה בעיניו מחמת שמרדכי אינו משתחוה לכבודו, וביותר יקשה לפי מה שדרשו חז"ל (מגילה טו:) 'מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שווה לי', והיינו שבאותה שעה שראה את מרדכי - הצביע על אוצרותיו שהיו חקוקים על ליבו ואמר ש'כל זה' אינו שווה בעיניו... אלא ביאורו במשל 'ליץ' (ליצן) המשחק לעיני כל הקהל ב'בלון' הנפוח, ומראה לכל העומדים סביבותיו כל מיני שחוק ומשחק בצורות נפלאות שהוא בונה מהבלון, היודעים אתם ממי מפחד הלה חרדה עזה ועצומה - מאדם אחד שיבוא עם מחט קטנה וידקור את ה'בלון', אז יתפוצץ הבלון ויתגלה קלונו ברבים שלא שיחק אלא ב'אוויר' ריק שאין בו ממש. כך המן - זה היצר לדידן, אינו 'מוכר' אלא דמיונות 'נאדות נפוחים' - משאות שווא ומדוחים, ולכן אמר 'וכל זה איננו שווה לי' - כי בעמידת מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה הוא כמחט בלבו של ה'בלון' המגלה שאינו אלא אוויר ודמיון שווא. זוהי עבודתנו בימים הללו מחיית עמלק, לתחוב המחט ולנפץ ה'בלון' של היצר.

יא. יש שאמרו שלכן נפסק לגבי פורים ש'פרוז בן יומו קרוי פרוז' (מגילה יט.), ואילו בשאר יו"ט של גלויות נוהג ה'אורח' הבא מארץ ישראל לחו"ל ולהיפך כמקומו (א"ח תצו ג, ועיי' שועה"ר שם ז-יא), כי בפורים הוא הזמן הראוי להשריש שהכל בחשבון, וגם שהותו של אדם במקום ה'פרזים' אף ליום אחד אינו במקרה ועראי - וכלשון בני אדם 'פלוני נפל בטעות הנה', אלא ליום זה נשלח מן השמים להיות כאן, וכאן מקומו בזו העת לכל דבר וענין.

'נשואות' מלשון נישאות ומתרוטמות בקריאת המגילה, שע"י קריאת המגילה נשפע עליו בהירות האמונה.

'המלך' - הכל ממלכו של עולם, ואפס זולתו

בשם שצריך להאמין שאין 'מקרה' בעולם, כך צריך לדעת שאין דבר הנעשה בידי בשר ודם, ואף אם נראה כי פלוני עשה ופלוני הרע לו, באמת מיד ה' הוא, כי הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים". וכך כתב המהר"ל (אור חדש אסתר) על דרשת חז"ל (מגילה יא.) 'הוא אחשוורוש - הוא ברשעותו מתחילתו ועד סופו'. ולכאורה צריך ביאור, הרי מצינו שהרבה טובות עשה אחשוורוש לאסתר ומרדכי ולישראל, ורק מתחילה היה רע אבל לבסוף נעשה טוב, ומדוע אמרו 'ברשעותו' מתחילה ועד סוף. אלא ביאורו, כי אכן, מצד עצמו היה רשע מתחילה ועד סוף, וכל מעשיו - הן הרעים מתחילה והן הטובים שלבסוף, מאת ה' היו, הקב"ה גור את הגזירה והוא עצמו ביטלה, ולא מצד אחשוורוש כלל, (ומסיים בזה"ל) ודבר זה בא להוכיח בתחילת המגילה", להודיע, כי כל הנעשה במגילה מכאן ואילך היה מן השי"ת¹⁰.

עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים'. וכלשון הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וע"י חסרון אמונה בא עמלק, כמו שכתוב (שמות יז א) ויחנו ברפידים, ברפיון ידים מאמונה, שאמרו (שם ז) היש ה' בקרבנו, ואם אמונה מאירה בישראל אין לו אחיזה, ולכך כתיב (שם יב) ויהיו ידיו אמונה, כלומר, שע"י חיווק אמונה גברו נגדו.

והנה כתב רבינו שמשון משאנץ (בפירושו לתורת כהנים בחוקותי ג) 'זכור את עשה לך עמלק - שתהא שונה בפוך הלכות מגילה'. וביאור הדבר כי כל המגילה כולה מקשה אחת של אמונה בהשגחת הבורא יתב"ש על עולמו שברא במידת הרחמים, וכמו שאמרו משמיה דהגר"א שהרוצה חיווק באמונה בכל השנה יעיין במגילת אסתר יב.

וזכר פירשו בלישנא דגמ' (מגילה ד:) עיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה, שהכוונה על העני' הידוע בדברי חז"ל - אין עני אלא בדעת (נדרים מא.), והוא מבלבל ואין אור האמונה מתיישב בקרבו, שעיניהם

וכמו שאמר הרה"ק האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע שצריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם היא חיותו, ואילו היה בזה הזמן במקום אחר בטלה חיותו (באורות ישראל הובא כן בשם הרה"ק מרוזין זי"ע).
יב. וכבר אמר הרה"ק מסאכטשוב זי"ע שחסידי ווארקע נהגו ללמוד כל השנה במסכת מגילה בכדי למחות את עמלק. שכן כל כולה של המגילה חטיבה אחת של השגחה פרטית (שיח שרפי קודש ח"ג אות ל).
אגב אורחא, כה אמר הרה"ק משינאווא זי"ע כי לימוד מסכת מגילה בכל השנה הרי היא סגולה לזכות ב'ראת שמים' (הובא בדברי חנה, קאלשיץ).

יג. ורמזו זאת בלשון הכתוב (אסתר א טז) 'לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה', שהנה סופי תיבות של 'לבדו עותה ושתי המלכה' הם שם הוי"ה (שלא כסדרו), וללמדנו כי אם נראה בעיני בשר שושתי המלכה היא שעוותה לפני המלך, אך האמת שמאת ה' היתה זאת, וזו היתה גזירת עליון שלא תבוא ושתי, למען תקבל את העונש המגיע לה ומלכותה תינתן לאסתר, וללמד יצא לכל אדם עם ה'רודף' שלו, שלא הוא עשה זאת, והכל בשליחות מן השמים נעשה, ולטובתך, מה לך כי תלון עליו שקיים רצון הבורא בהידור ובשלמות.

יד. וזהו שאמרו (או"ח תרצ"א ס"א) 'מגילה צריכה שרטוט', כלומר, לשרטט ולהעמיק בלב את ה'נקודה' העיקרית שהכל בידי שמים, וכבר דרשו דורשי רשומות כי 'נקודה' ר"ת 'ווייל נאר דו קענסט העלפן' (כי רק אתה יכול לעזור)...

טו. כזאת ביאר ב'אור דוד' להגה"ק רבי דוד דוב מייזליש (י"ל בשנת תר"ן) דקשה על לשון המקרא בריש המגילה 'ויהי בימי אחשוורוש', והרי מספר כאן את הנעשה עם אחשוורוש עצמו, ולא נהוג לכתוב ויהי בימי על המדובר עצמו, רק כשנעשה מעשה ע"י אחר אז כותבים - לכשתרצה לדעת מתי היה המעשה, זה היה בימי פלוני, כמו"ש ויהי בימי שפוט השופטים וכו', ומבאר, שהמגילה באה לבאר שלא יד אחשוורוש עשתה הרע או הטוב, אלא הכל בהשגחה, ואחשוורוש היה רק כגרזן ביד החצב, וכשנתחייבו ישראל מיתה היה הקב"ה מטה לב אחשוורוש לגזור כן ואח"כ הטו לבבו, ולכן נאמר ויהי בימי, שאין אחשוורוש הפועל, רק השי"ת הפועל, אלא שזה נעשה בימי אחשוורוש הן הגזירה הן ההצלה ממנה, והכל ע"י השי"ת בכבודו ובעצמו.

היו מחוייב לדרך הטבע, אך ההצלה בימי הפורים היתה על ידי סיבות שונות וצירופי מקרים בתוך הנהגת הטבע, שלא ראו מתחילה במאורעות הללו כל טובה וחסד, ורק לאחר זמן נגלה לעיני כל שישועתן של ישראל נטמנה בהם, ולכל אחד מהמקרים יש חלק בהצלה הנפלאה.

וזה לימוד לדורות כשאדם 'מצפה לישועתו', לא ישאל 'מה נשתנה' - מדוע גרוע מצבי בפרנסה, כבריאות, בנחת, בזיווגים בוש"ק וכו"ב, אלא יתחזק ויזכור מעשה דמגילת אסתר איך שניהל הקב"ה את עולמו בחסד וברחמים^{טז}, והבין מבעוד מועד את הרפואה למכה, וצירף מקרים ממקרים שונים בדרך הטבע להחיש פדות והצלה, וכעין חיבור וצירוף חלקי ה'פאזל' שאחר צירופם נראית תמונת הוד ברוב פאר והדר". וכך הוא לדורות

ובזה ביאר המהר"ל (אור חדש בהקדמה), מה שאמרו חז"ל (מגילה טו:): ש'המלך' האמור במגילה הכוונה ל'מלכו של עולם' (ותמוה מדוע רמזו שם 'מלכו של עולם' ברשע כמותו ולא במרדכי. אלא, כי אדרבה בא לומר) שלא תמעה לומר שלפי פשוטו מדבר 'המלך' באחשוורוש, ורק ב'רמז' קאי על 'מלכו של עולם'. אלא אדרבה, פשוטו של 'המלך' היינו מלכו של עולם, הוא עשה את כל הנכתב במגילה - וכל מה שנראה כמעשים של אחשוורוש באמת הינם פעולות שפעל מלכו של עולם ע"י אחשוורוש - שהיה נראה כמי שהוא עושה איזה דבר, אבל באמת אף 'מעשיו' של אחשוורוש בדבר ה' נעשו.

נודע בשערים מה שכתבו בספה"ק, כי כל הניסים שנעשו לישראל, כגון יציאת מצרים, ונס דחנוכה וכו"ב,

ובזה מבארים את ענין שינוי המלבושים בפורים, שנראה לו זה האיש כראובן ובאמת אינו אלא שמעון, להורות כי כל הנעשה בעולם נראה לו שנעשה על ידי פלוני, ובסיבה פלונית, אך באמת הכל מאת נורא עלילות, שהקב"ה מסבב הכל כרצונו להביא לידי התכלית הנרצית לפניו.

וזהו ענין 'לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שבכל השנה נדמה לאדם שיש לו שונא המציק לו, והוא 'ארור המן' הפרטי, לאידך גיסא פלוני המיטיב לו הוא 'ברוך מרדכי' שלו. ובפורים צריך להגיע למצב שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - שלו, כי אין כאן לא שונא ולא אוהב, אלא בין הטובות ובין הרעות כולם מאת הבורא ית"ש המסתתר תחת זה ה'המן' וה'מרדכי' להרע או להיטיב לו.

טז. נפלאות מצינו במגילה את תוקף ה'השגחה פרטית', וכמו שמדייק ה'אלשיך', דכתיב (בפרק ו) 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות... ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה... ויאמר המלך מי בחצר', ובאותו רגע - והמן בא לחצר בית המלך, ויאמר המלך יבוא - ויבוא המן, ויאמר לו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו', והשיב מה שהשיב, ומכאן תוקפו של נס ואתחלתא דגאולה. ועתה נחזה - שאם היה המן מקדים לבוא אפילו בכמה רגעים קודם לכן, היה שומע מבעד לחלון את שאלת המלך 'מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה', ופשיטא שלא היה עונה למלך - 'יבוא לבוש מלכות וכו'', שהרי היה מבין שכוונת אחשוורוש היא לייקר ולכבד את מרדכי שונאו. לאידך, אם היה המן מאחר לבוא אפי' בכמה רגעים [ובפרט שממידת דרך ארץ אין לבוא אל המלך באישון לילה, אלא ששנאתו את מרדכי קלקלה את השורה], לא היה עומד בחצר בשעה ששאל אחשוורוש 'מי בחצר', אזי מסתברא שהיו קוראים לאחד העבדים שהיו שם באותה השעה, והיה המלך שואלו 'מה לעשות באיש וכו'', והיה עבד זה עונה לפי השגותיו - להעניק לו שדה במתנה וכיוצא בו, ואף את"ל שהיה משיב כעצת המן, מכל מקום לא היה בזה כלל השפלה להמן, אבל, מסבב כל הסיבות סיבב שהמן יגיע לחצר המלך 'בעתו ובזמנו' ממש, ומשם יפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ומאז התחילה קרן ישראל להתרומם. מוסיף בה ה'מלבי"ם' (ב כג עיי"ש) שהרי מדרך המלכות לשלם מיד שכר טוב 'כיד המלך' למי שיציל את המלך ממייתה לחיים, ואילו כאן 'לא נעשה עמו דבר' (ורק נכתב בספר הזכרונות), ואיך יתכן כדבר הזה, וכאן ב'השגחה פרטית' נשתמר שכרו לעת צרה להציל אותו ואת כל בני ישראל - ריווח והצלה ליהודים, ואילו היה משלם לו כגמולו בשעת מעשה, לא היה עוזר לו בעת צרה.

יז. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר (ליקוטי הרי"ם מגילת אסתר), וז"ל. כאשר הרגו את ושתי נכנס אחד לבית המדרש וסיפר לפני הלומדים שהרג המלך את ושתי, היו מי שגערו בו 'האק מיר נישט אין קאפ אריין מיט דייע שטותים' (אל תבלבל את ראשי עם שטויותיך) וכן כאשר נלקחה אסתר לבית המלך בוודאי היו מיושבי ביהמ"ד שלא הסכימו לשמוע מדברים אלו, כמו כן לא מצאו שום ענין במעשה דבגתן ותרש באומרם מה לנו ולשטותים (שטויות)

ים סוף. ונס כזה פרסומו גדול יותר לפי שעה, (מכאן לשון החת"ס) ומכל מקום אינו מפורסם השגחת ה' בתמידות על כל פסיעה ופסיעה. אבל בניסי אדר, לא נשתנה דבר מטבעו ולא היה שום פעולת אדם ביניהם, והמתבונן בדברים מתחילת סעודת אחשוורוש עד סוף מעשה המגילה יראה בהשגחה נפלאה ובהנהגת סדרי העולם.

וממשיך החת"ס, שינה הקב"ה מערכת השמים כאשר בן הוא פעולתו עמנו בכל יום ויום, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו... על בן מרבים בו בשמחה - שניכר בו יותר השגחת הבורא הפרטית עלינו. והיינו 'ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (אסתר ט כח) בב' בחינות - א. שיתעורר כל אדם בפורים ויכיר עי"ז נפלאות תמים דעים והשגחתו. והשני' בפועל ממש, לא יעברו מתוך היהודים שבכל דור ודור עדיין בן הוא, כי נס זה אינו מעשה שהיה

עולם י", שכל אשר יארע עמו בימי חלדו הוא בחשבון נפלא, ומה שסבל לפני כחודש ימים שייך וקשור למה שעבר עליו לפני שבוע, וכולם מקשה אחת מזוקק שבעתיים, וממילא יקבל את הכל באהבה ובשמחה, ובזכות האמונה יזכה לגלות האור שבתוך ההסתר במטבע העולם, ואדרבה בזה הזמן הוא עת מוכשר להתחזק באמונה זו (יותר מניסן שאז היו ניסים מגלים). כי עיקר קנין האמונה והבטחון אינו אלא מתוך ההסתר, כי האמונה הבאה מתוך 'ראיית האור' - כאשר האדם רואה בעיניו את השגחת ה' וניסיו אינה נחשבת כ'אמונה' ט.

ובררך זה איתא ב'דרשות חתם סופר' (ח"א קסב): לבאר מה שאמרו חז"ל (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י 'ימי ניסים לישראל - פורים ופסח'. ומבאר החת"ס כי הפרש גדול יש בין ניסן לאדר, כי בניסן היה הנס שלא כדרך הטבע, ביציאת מצרים, וקריעת

הללו, אולם 'בלילה ההוא כאשר נדדה שנת המלך' החל להתברר להם כל צירופי המקרים, שהקב"ה ברוב רחמי הקדים רפואה למכה בנס המלוכש בדרך הטבע, וכבר בשנת שלש למלכו הרעישו המלאכים בשמי מרום שושתי תהרג (כמבואר במגילה יב), כדי שתבוא אסתר במקומה להציל את בני ישראל מכליה, וגם נסתבב שמרדכי יציל את חיי המלך בלא שיקבל תשלום שכר, ורק בספר הזכרונות כתבוהו וממילא לא הספיק המן 'לאמר למלך' לתלות את מרדכי על העץ, כי מיד שאלו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו' ומשם 'תקפו של נס'.

ולא עוד אלא שכל המאורעות שאירעו כל חד וחד בזמנו היה נראה כמי ששורת הדין נותנת שכך יהא, דמה שהרגו את ושתי על אשר הטיחה דברים קשים כגידין ב'מלך' אחשוורוש הרי כן הוא משפט המלכים - שהמורד במלכות אחת דתו להמית, וכן מה שהציל מרדכי את אחשוורוש מבגתן ותרש אין בו כלל חידוש, וכן מה שגידל אחשוורוש את מרדכי - הרי עשה זאת עבור שהציל את חיינו מבגתן ותרש סריסי המלך. כללא דמילתא, שכל הנס היה מלוכש בטבע, ורק לבסוף ראו איך שהכל היה בחשבון נפלא משמים ממעל.

ומוסיף (שם) החידושי הר"ם וז"ל. כמו שאז בימי מרדכי ואסתר הייתה תמיהה גדולה שנלקחה אסתר צדקת כזו לבין ערלים, וכל התמיהות, ולמה נתגדל המן כל כך שהכל ישתחו לו, ולמה לא הלך מרדכי ברחוב אחר שלא יזדמן נגדו (נגד המן), ואחר כך נתיישב הכל - שהיה בהשגחה רבה מן השמים. כן יתיישבו כל התמיהות מעתה. עכ"ל.

יח. דבר יקר ונחמד אמר אחד מן הגדולים שליט"א לבאר במה שנכתב בשו"ע (סי' תר"צ ס"ז) בעניין קריאת המגילה 'מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושטה כאגרת להראות הנס', כי כאשר עומד לפניך רק פרק אחד עדיין לא ניכר הנס, ורק בהצטרפות כל פרקי המגילה כאחד אזי רואים את הנס, ולזה הנהיגו לפשוט את המגילה, ללמדנו שאי אפשר להסתכל רק על פרט אחד בפני עצמו אלא צריך להביט בכל 'התמונה' כולה... ולא נכתבה המגילה רק לשעתה, אלא עלינו ללמוד ממנה לכל השנה כולה ולכל תהלוכות החיים.

יט. ובזה ביאר בספר 'ברית כהונת עולם' (מאמר הסתר אסתיר פ"ז) את דברי הגמרא (מגילה יד.) ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב, וז"ל. גדולה הסרת הטבעת בהיות הנס מתלבש בעולם הטבע, ואפילו הכי יוסר כיסוי הטבע ויתראה מה שלפנים ממנו, וזה 'מחזיר למוטב' ודאי יותר מבחינת מ"ח נביאים ושבע נביאות שהיתה בחינות הנבואה (שלהם) ממה שלמעלה מן הטבע לגמרי, ע"כ. כי עיקר ה'גדולה' במי שמוצא את הקב"ה בתוכי הטבע ומגלהו בתוך ההעלם שבעולם זה נחשב כמי ש'חזר למוטב'.

ובך פירש הרה"ק הבית אהרן (סו: ד"ה בסעודה של פורים) מה שאמרו (הניגה ה.) 'כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם', שכל שאינו מוצא בשעת ההסתר את הפנים של הקב"ה, שאינו מאמין ש'הסתר' זה אינו הסתר אלא מדרכי ההשגחה עליו הרי אינו מכלל ישראל. כי כל עניינו של יהודי לזכור תמיד הן בשעת הטובה והן להיפך ח"ו שהכל הוא מיד ה'.

ובבר אמרו (עיי' ספר קדמון 'יוסף לקח' א א) שהנה שם הוי"ה מרומז ב' פעמים במגילה בראשי תיבות - 'י' בוא ה' מלך ו'המן ה'יום (ה ה) ר"ת הוי"ה, וכן יוצא צירוף השם מסופי התיבות - ב'י כלת'ה אליו הרעה (ז ז), לרמוז שהן כשנמצא ברום המעלה שרק הוא מוזמן לבוא אל המלך והן כשנמצא בבירא עמיקתא כאשר כלתה אליו הרעה, תמיד אין זה מכוחו ומחמתו אלא הכל הוא מיד ה' המשגיח עליו בכל עת ובכל שעה²², ורמז יש בדבר, למען תדע כי הקב"ה נמצא בכל דבר וענין מראשית דבר ועד סופו, וכל העובר עלינו באמצעו של דבר מיד ה' הוא.

ויזנב - קליפת עמלק להביא לידי ייאוש רח"ל

בתיב (דברים כה יח), 'אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך', וברש"י, 'כל הנחשלים אחרך

כבר היה, אלא 'לא יעברו מתוך היהודים', שעד היום כל הנעשה בעולם ונראה כטבע גרידא, באמת יש בו חשבון נפלא לטובתן של ישראל, וזהו עיקר אמונתנו, כמו"ש הרמב"ן (סוף פר' בא) מי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בתורת ה'. ולכן 'מרבין בשמחה' בזה החודש, כי כשאדם מאמין שהקב"ה עמו (במרוצת ימי חייו) בכל עת ורגע להיטיב עמו, ובכל צעד ושעל אביו רחמו משגיח עליו להיטיב לו, ימלא לבו שמחה וצהלה בגיל ורגן לה'.

וכמה צדיקים התנבאו בסגנון אחד לפרש לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', כי הלומד את המגילה מסופה לתחילתה, כלומר, אחר שכבר ראה את גודל הנס, והרי הוא מתפעל מן המאורעות שהיו בעבר, 'לא יצא' - כי תכלית האמונה שידע גם בזמן ההסתר שהכל לטובה²³. וזה נרמז בקריאת המגילה על הסדר דייקא, שעוד בטרם שנראים לעיניו ניסי השי"ת יאמין שהכל לטובה²⁴.

ובך ביאר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה) שמטעם זה לא נזכר שם שמים במגילה, כי כל הנהגת הבורא היתה מוסתרת ומכוסה, אמנם כאשר יתבונן בכל צירופי (התיבות - והיינו צירופי) המקרים יראה מפיין השיטין שיש מנהיג לבירה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכלל המעשים בהשגחה פרטית²⁵.

כ. הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל היה אומר, שלומר על כל דבר 'גם זו לטובה' הוא קיום מחיית עמלק, שהרי זוהי דרכו של 'המן' לעמוד ולהכריז 'כל זה איננו שווה לי'.

כא. הוסיף ע"ז הרה"ק מאוסטרובצא זי"ע (בית מאיר פורים ה) ביתר שאת, דאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הנכרים בני אומות העולם, וכמו שכתוב (ח יז) 'ורבים מעמי הארץ מתיהדים', ומעלתם של בני ישראל שהם מתחזקים באמונה בחי החיים גם בשעה שהחושך מכסה ארץ וההשגחה נסתרת, ומאמינים שיש אור גדול תחת ההסתר, בשכר האמונה יזכו לישועת ה' כהרף עין.

כב. ותתיישב בזה הקושיא הידועה, מדוע נקרא שם היום טוב 'פורים' על שם הפור זה הגורל שהפיל המן בעת צרה ולא על נס ההצלה, והלא כל המועדות נקראים על שם הנס, כגון חג הפסח שנאמר (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, וכן חג הסוכות - 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג א), וכיוצא בו בחנוכה על שחנו מן המלחמה בכ"ה בכסלו, ומה נשתנה בפורים שנקרא על שם הפור, והרבה תירוצים נאמרו בזה. ועל פי האמור יש לומר, שתכלית ומטרת יום הפורים הוא להשריש את האמונה בהשגחה עליונה גם בעת הסתרה כשעדיין חשיכה אופפת אותו ויקבל הכל באהבה, ועל זה מורה ענין ה'גורל' - שמבטל דעתו ומוציא לגמרי את מחשבתו וחשבונותיו, ומשליך יתנוק על השי"ת, ולכן נקרא היום 'פורים' - לפרסם ולגלות כי זהו עיצומו של יום ותכליתו - כי ממנו נקח לעבוד להבין שאין אנו נחשבים אפילו כ'בורג' קטן בכל מערכת הנהגת העולם, רק הכל תלוי ונמצא אך ורק בידי ה', והכל מתנהל ממעל בחשבון טוב ומדוקדק.

כג. וכפי שאמרו 'בעלי הרמז' בלישנא דקרא 'המולך מהודו ועד כוש', שהקב"ה הוא 'המולך' הן בזמני האורה והטובה כשהאדם כל כולו במצב של הודו, בהלל ושבח להקב"ה על כל הטובות שעושה עמו, והן גם להיפך

כשהוא במצב של כוש (שאינו בחסדים מגולים)...

- חסרי כח מחמת הטאם, שהיה הענן פולטן, וכלומר, שלאילו נטפל עמלק, לאמר להם, אין תקווה לאחריתך, וזוהי תוקף קליפת עמלק - לשבר רוחו של כל יהודי ולייאש אותו בטענה שהוא כבר 'אבוד' כ"י. ודייקא על זה אמרה תורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק, תמחה את זכר עמלק, ימחו אלו האומרים כי אין תקווה אפילו לאחר מבני ישראל.

וז"ל הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (זכור אות ג), היינו שאמר להם שעל שפגמו אין להם תקנה ח"ו

וכו', וכמבואר בפרקי דר"א (פמ"ח) שכל מי שהי' טעון טבילה הי' הענן פולטו, ולאנשים נבאי רוח כאלה נקל הדבר להביאם לידי עצבות²⁷ ולהשפילם עד לארץ עד שיאמרו לנפשם נואש חלילה וכו', כי דימו בנפשם שכבר אין להם תקנה, שגם חלק האלוקי היא חיות האלוקית אשר בנפשם כבר אין להם וכו', ועמלק ימ"ש מעציב אותם איך יערב לבכם לגשת אל הקודש, ובהיאך אנפין יקומון קמיה מלכא עילאה ולמלא מילי [בתורה ובתפילה]. והעיקר להאמין באמונת אומן כי הוא כל יכול, ודורש עצות ותחבולות לעזרת בניו לבל

כד. וגם נכדו 'ממלא מקומו' המן הרשע המשיך בדרכי אבותיו, וכמו שפירשו במה שדרשו חז"ל (מגילה יב.) את הפסוק (אסתר א ה) 'לעשות כרצון איש ואיש - אמר רבא, לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב (ב ה) איש יהודי, המן - איש צר ואויב (ו ז ה)', וצ"ב, מנא להו ד'איש' היינו מרדכי, ואילו 'איש' היינו המן, אולי נאמר איפכא. ואמרו לרמז, כי אותיות 'איש' הן כאותיות 'אוש', והיאוש שייך לרשעי אומות העולם ע"כ אמרו שהמן נרמז בתיבה זו. כי כל רצונו ושאיפתו של המן מזרע עמלק להפיל יהודי לעצבות ויאוש. ומאידך 'איש' ר"ת א'ין ש'ום י'אוש, ומשום כך 'איש' זה מרדכי, שלא התייאש מן הרחמים אפילו כשנכתב ונחתם בטבעת המלך.

ואכן זה החילוק וההבדל בין ישראל לעמים, כי זרש אמרה (אסתר ו יג) 'אשר החילות לנפול, לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו', וזוהי 'שפת הגויים' כזרש וסייעתה... להתייאש לאלתר, כאשר דבר מה לא מתנהל כרוחם, וזה גופא גורם למפלתם בשאול תחתית, אבל 'איש יהודי' מתחזק בכל מצב, ואף אם מחמת איזו סיבה או אונס נפל אין זה אלא תקלה לשעה בלבד, והוא מתחזק מעתה לעלות בדרך המלך, זה גופא יגרום לו לעלות מעלה מעלה.

כן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה אם מזרע) בפסוק 'אם מזרע היהודים מרדכי', ותיבת מזרע נראית כשפת יתר, דהיתה יכולה לומר בקוצר אמרים 'אם מהיהודים מרדכי', אלא ביאורו בדרך רמז, שבני ישראל דומים לזרעים בשדה, ואף כאשר הם נרקבים וכלים כזרע הזה אינם מתייאשים לעולם, ואדרבה, רקבון ושפלות זו גורמים להם לצמוח ולגדול כאילנות הללו שתחילת בריאתם מדבר שזרעו כלה. וזהו מחיית עמלק להתחזק מהמצב השפל ביותר.

וכך אמר הגה"צ רבי דן סגל שליט"א לבאר בקרא (משלי כד טז) 'שבע יפול צדיק וקם' ולא נאמר 'צדיק יפול שבע וקם', והטעם הוא דלפני שנאמר 'שבע יפול' אין כלל היכי תימצא להיות צדיק, ורק אחרי ה'שבע יפול' וקם, אז יש אפשרות להיות 'צדיק', ולפיכך לא כתיב 'צדיק יפול שבע' דאין מציאות של צדיק קודם הנפילות, ודו"ק.

כה. והרי ש'עמלק' מנסה להביא את האדם לידי עצבות, כי מכאן ואילך הדרך סלולה בפניו להפילו לגמרי, שאי אפשר להילחם עם היצר מתוך עצבות, רק מתוך שמחה והתחזקות. וכמו שכתב הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (פכ"ו) וז"ל, ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי, כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה, הנה אם האחד הוא בעצלות וכבודות ינוצח בקל, ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו, ככה ממש בנצחון היצר, אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן, כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנוד דאגה ועצב בעולם.

ידוע דבר מכתבו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (ח"ב מכתב ו) וז"ל (בשינוי). אספר לכם מה ששמעתי זו השבוע, בעת מלחמה בשנים הקודמים הגיע דעפעש (טעלעגראם, מברק) אל השר הגדול שהיה יועץ לראש המדינות, שהשווא שבר את כל עיקר יסוד חזוק המבצר (כלומר - אנחנו בסכנה) מיד נפלה רוח השר בקרבו והיה עצב וזועף בשברון לבו. משנודע זאת לאשתו, מיהרה לנחמו, ותשאלהו, מדוע נפלו פניך, סיפר לה השר על דבר הדעפעש שקיבל, והשיבה היא בחכמה. הנה גם אני קבלתי דעפעש בזו הרגע, ובו נכתבו דברים יותר רעים ומרים מהדעפעש שלך, אמר לה אמרי לי מהו. השיבה לו כתוב בו שאתה אבדת את המוהט (תעצומות וכוח חיות הנפש) שלך, ר"ל שאבדת את התחזקות וגבורות הלב שלך ודבר זה יותר גרעון ונפילה משבירת כל המבצר הנ"ל, ומסיים הרה"ק בינו והתבוננו נא בזאת.

ידה ממנו נידה, ולקבל עליו עול מלכות שמים מהיום¹⁰ ולהלאה¹¹, עב"ל.

כתב הרה"ק ה'באר משה' מקאז'ניץ זי"ע (דרוש לפר' זכור) וז"ל, זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', עמלק הוא היצר הרע. שורש של עמלק אשר קרך בדרך, בלומר שעשה אותך קר וכבוי בדרך ה', והראה לך גודל החטאים ועונות שלך איך שהרבית לפשוע

כו. ובזה ביארו מה שציוותה תורה 'תמחה את זכר עמלק', ולכאורה מן הראוי לומר 'תמחה את עמלק', מדוע הוסיפה התורה תיבת 'זכר'. אלא שבא הכתוב לרמז, כי זה כל כוחו של עמלק שמייאש את האדם ע"י שמזכיר לו בכל עת את ה'עבר', על כן נצטוונו תמחה את זכר עמלק – תמחה אותו 'זכרון' שיסודו מעמלק, תשכח מהעבר ותתחדש מכאן ואילך כאילו לא היה...

ובעניין הזה ידוע מה שאמרו חז"ל (מגילה י): 'אין ויהי אלא לשון צער', והביאור בזה, כי 'יהי' הוא לשון עתיד, אכן תוספת אות ו' מלפניו הופכת את ה'עתיד' ל'עבר', ואין לך צער גדול מזה, שבמקום אשר ישקיע מחשבותיו על העתיד (ובזה יתקן את העבר) הרי הוא מתבוסס בעבר וממשיך אותו לקלקל את העתיד...

כו. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר ברוח הדברים הללו, שמלחמת עמלק צריכה להיות בתדירות בלא הפסקה, ואף אם נכשל ונפל במלחמה יתחזק מיד ויחזור לעמוד על משמרתו כבתחילה, וזה מרומז בשם 'עמלק' שהוא נוטריקון 'אמאל לייגט ער מיר אראפ, און אמאל לייג איך איהם אראפ' (לפעמים היצה"ר מנצח ומפיל את האדם, ולפעמים האדם מנצח), אך העיקר הוא שלא יפול ברוחו מנפילותיו, וימשיך בכח וגבורה למלחמה הבאה.

וכך אמרו צדיקים ללמוד ממנה שאמרו חז"ל בעניין חרבונה, שמצד אחד אמרו (מגילה טז): 'אף חרבונה רשע באותה עצה (לתלות את מרדכי על העץ) היה', אמנם מאידך אמרו ב'ירושלמי' (פ"ג ה"ז) שצריך לומר אחר קריאת המגילה 'וגם חרבונה זכור לטוב' – על שאמר למלך אחשוורוש 'גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי' וכו', והרי שאף שבתחילתו רשע היה מכל מקום כיון שחזר בו זכור הוא לטוב, ואינו נידון אלא על שם סופו... מעתה יתחזק יהודי ללמוד קל וחומר מאותו 'חרבונה', שאף אם נפל ח"ו עדיין יכול להתחזק ויהא זכור לטוב...

וכה מבארים בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע מדוע כתיב (אסתר ג ב) 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה', ולכאורה היה לו לומר 'לא כרע ולא השתחוה' בלשון עבר ולא בלשון עתיד. אלא ללמדנו, שאף אם נפל, כרע והשתחוה, יתחזק מיד להתייבב על מעמדו להכריז שמעתה לא יכרע ולא ישתחוה. עד"ז יש לומר עוד, שלכאורה צ"ב, אם 'לא יכרע' כל שכן ש'לא ישתחוה' [שהרי כריעה היא על הברכיים והשתחוואה היא בפישוט ידים ורגליים כדאיתא בגמ' (ברכות לד:)] ומדוע הוצרך עוד להוסיף שלא השתחוה, אלא שאפילו כבר נפל והחל ב'כריעה' לא ימשיך בייאושו כי רב, ליפול וגם להשתחוות, אלא מיד יתחזק – מה שהיה היה, ושוב לא השתחוה.

וכן מבארים אומרים (מגילה יט): 'פרוז בן יומו מיקרי פרוז', שלא מצינו דין זה בשאר חגי ומועדי השנה, כי קליפת עמלק היא לייאש את האדם במחשבות – מה עשה אמש ומה יעשה לעתיד, אך היהודי מעמיד לנגד עיניו רק את היום הזה 'בן יומו' ותו לא, ואינו מתבונן מאין בא ומהיכן מקומו כשגורם הדבר לייאוש, לכן דינו כאותו מקום שנמצא בו.

מעשה באיש זקן מבני פולין שהיה חולה ל"ע, משבא לפני הרופא אמר לו כי כל זה בא לו מאחר שהנו שותה מידי הרבה אלכוהול, האלכוהול מחמם את האברים הפנימיים ואינו נטוב עבורו, אמר האיש, וכי אלכוהול מחמם, והרי על מכה חיצונית מטיפים אלכוהול בכדי לקרר את המכה, אמר הרופא אכן בשעת מעשה זה מקרר אבל לאחמ"כ הוא מחמם, אמר האיש א"כ אדרבה, צריך לשתות ללא הפסק כדי שנהיה תמיד בשעת מעשה, ולמדנו מכאן לדידן – להיות תמיד בשעת מעשה, היינו שלא לחשוב על העבר ולא להביט על העתיד (דאגה), כי הרי דברים הללו – המחשבה על העבר והדאגה על העתיד הם המפריעים לאדם להיות בשמחה, אם יהיה שקוע לחשוב רק מ'בשעת מעשה', אזי יוכל להיות בשמחה.

עוד מדרכיו של עמלק והמן להביא את האדם לידי יאוש על ידי שמבלבל אותו ומטעהו לחשוב שאין לו ערך אלא כשהוא 'מושלם' לגמרי... וכמו שביאר הרמ"א בספרו מחיר יין (אסתר ה יד) הטעם שאמרה זרש להמן לעשות עץ גבוה חמישים אמה, שהנה חמישים שערי בינה שנבראו בעולם, ואפילו משה רבינו לא השיג את שער הנ' (ר"ה כא:), ו'עץ גבוה חמישים אמה' מרמו שימשכהו בדמיון להשיג את כולם, ועל ידי שלא יוכל מרדכי להשיג את כל אותם חמישים השערים 'ישתבש במושכלות' ושוב יוכל להתאימו, וממילא יהא בידו לנצחו.

וכך ביארו בהא דאיתא בגמ' (מגילה מו.) שכשבא המן להרכיב את מרדכי על הסוס, ראהו יושב ומלמד לתלמידיו הלכות קמיצה, אמר להם 'אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי' (בא 'קומץ' קמן שלכם ודחה 'עשרת אלפי ככר כסף שלי'), והיינו שקליפת המן היא, להסית את האדם שאין ערך כי אם לפעולות גדולות הזנמת עשרת אלפים כיכר כסף, לעומתו לימד מרדכי שאף פעולה קטנה כ'קומץ מנחה' נחשבת בקרבן לפני הקב"ה, כי כל התאמצות חביבה ויקרה עד מאד אצל השי"ת, ובוה גופא נוכח המן לראות כי אבדה תקוותו לפתות את האדם שרק מתנה מרובה חשובה, על כן אמר יבוא מלוא 'קומץ' חיטים דידכו וידחה 'עשרת אלפי כיכר כסף' דידי.

נפלאים דברי ה'מנות הלוי' (לרבי שלמה אלקבץ בעל הלכה דודי) על הפסוק במגילת אסתר (ד יז) ויעבור מרדכי, וז"ל. בגמרא (מגילה מו:) אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, ושמואל אמר דעבר ערקומא דמיא, פירש רש"י... 'דעבר עורקמא דמיא - לאסוף היהודים שבעבר השני (של המים)' ואני אומר דבר גדול השמיענו שמואל שאפילו דבר קטן לשם מצוה כתוב בספר... כי לא היה אותו הנהר גדול (שעבר אותו לאסוף היהודים) רק ערקומא דמיא - והוא שלולית של מים מכונסין כמו שפירש"י בגמרא (מגילה כח:). ואעפ"כ נכתב בספר (במגילה) 'ויעבור מרדכי' כאילו היה דבר גדול -

במיתתן ח"ו, כמו שכתוב (יחזקאל לג יא) חי אני נאום ה' אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מרשעתו וחי, ואפילו עברו רוב שנותיו, וכמעט כלו כל ימיו במעשים רעים, ולסוף ימיו נתן אל לבו ושב בתשובה שלימה באמיתת לבבו, והתחרט על חטאיו בוידוי וחרטה גמורה, ובקבלה בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה, גם הוא בן עולם הבא, ועליו ועל כיוצא בו אמרו חז"ל (ע"ז י:) יש קונה עולמו בשעה אחת.

ועל זה מוכרח האדם ליתן דעתו היטב לזכור את אשר עשה לו עמלק, הוא היצר הרע, אשר קרך בדרך ה', כמדובר, ולהתגבר למולו בלי לשמוע לעצתו, וכמאמר חז"ל (סנהדרין לו.) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, להתחזק לשוב בתשובה שלימה, ויאמין באמונה שלימה, שהבורא ית"ש הוא רב חסד ומרבה לסלוח. עכ"ל.

רמז מצאנו בדברי הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע ש'ראשי תיבות' של תיבת אדר - א'לוף ד'ל ר'ש. יש שרמזו בדבריו אלו שהקב"ה משרה שכינתו בחודש הזה אף אצל הפשוטים והפחותים, ה'דלים והרשים' ברוחניות, וטעם הדבר כי חודש זה שייך לבל 'יהודי' יהיה מי שיהיה, כמו"ש במגילת אסתר (ג ה) 'כי הגיד להם אשר הוא יהודי'. וכך נאמר שם שוב ושוב מרדכי היהודי ולא מרדכי הצדיק, גם אומרים ב'שושנת יעקב' ברוך מרדכי היהודי - להורות לנו כי עיקר החשיבות היא עצם היותו יהודי (והרי ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, סנהדרין מד.). וכן יש ללמוד זאת ממה שאמרו (תענית כט:): בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי וכו' ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה - שמי שיש לו דין עם הנכרי ישתדל לקבוע זמן הדיון לחודש אדר שאז בריא ומוצלח מזלם של בני ישראל, ולא נוכר חילוק אם 'ישראל' זה צדיק גמור הוא אם לא... אלא כל יהודי באשר הוא מתרומם מולו בחודש אדר.

והסבר הדבר, כי חודש זה זמן מחיית עמלק הוא הנטפל ל'חלשים', ולכן בריא מזליה כלומר, ש'בל' יהודי יקר הוא אצל אביו שבשמים, ובידו להתקרב אליו מהיכן שהוא נמצא.

כת. וכמרומו בדבריו של המן הרשע 'וכל זה איננו שוה לי' (אסתר ה יג), שאצל המן אין שיווי וחשיבות ל'זה' - משהו אחד וקטן אלא רק אם ישיג את הכל...

טמונים בקרבנו, ונתפרד הרע מעצמותיו, ועל כן עברה הוהמא מצאצאיו אחר גלגול אחד ויצאו ממנו מרביצי תורה וצדיקים.

ומזה לימוד לכל אדם, אף כשהוא במצב רע נורא מאד רח"ל, אל יקמן בעיניו שום הגה ודיבור ואפילו מחשבה טובה ל"א, אף שאין בכוחו להישאר על דרך טוב, מכל מקום יתחזק עוד היום, ויהיה לו לתועלת עצומה מאד, שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים, עב"ל. והיינו שאין לך אדם בישראל שגרוע יותר מהמן, וראה כמה הועילה לו מחשבה טובה אחת, לכן נאמר לכל יהודי באשר הוא שלא יתייאש אף בעת חושך והסתר, וכגון בשעה שאין לו חשק להנות בתורה יתחזק וילמד פרק אחד או הלכה אחת, וכך בכל ענין וענין ל"ב, כי גם זה חשוב עד

להורות כי הכל בא לידי חשבון, עב"ל כ"ט. ודבר שפתיים אך למותר.

וכך איתא ב'שם משמואל' (פורים תר"פ) דאמרו חז"ל (גיטין נז): 'מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק', והיא פליאה עצומה, איך זכה אותו רשע אכזרי וצורר היהודים לשכר גדול כזה שיצאו מצאצאיו תנאים ואמוראים העוסקים בתורת ה' בקדושה ובטהרה, ומבאר עפ"י דברי המדרש (אסת"ר י ה) 'בשעה שהעביר המן את מרדכי רכוב על סוס המלך ברחוב העיר, אותו רשע מה היה אומר (תהלים ל זח) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם, ה' ברצונך העמדת להררי עזו הסתרת פניך הייתי נבהל', היינו שבאותה שעה נפלה בלבו מחשבה טובה שיש מנהיג לבירה והודה שהכל מהשי"ת, ובוזה נתעוררו בו חלקי הטוב שהיו

כט. בקיצור אלשיך על מגילת אסתר (ט' כ"ב) כתב דמתנות לאביונים שנותנין ישראל נתקנו לעילוי נשמת משה רבינו ע"ה וע"י שם מש"כ טעם לזה (ויש אומרים לכוון זאת גם בקיום מצות מחצית השקל). ואמר הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שיש ללמוד מכאן, שאף דבר הנראה לעינינו דבר קל ופעוט כמו נתינת מחצית שקל בסך הכל, גם זה מועיל לעילוי נשמה, ואפי' לנשמת משה רבינו ע"ה. וזהו כי אין אנו יודעים להעריך כל מעשה ומעשה שאנו עושין ורק בשמים נחשב כל מעשה קטן של האדם בין לטוב ובין לרע ח"ו ואין נאבד אפי' דבר קטן כל דהוא.

ל. בגמרא (תענית כט.) 'אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה', והנה 'בעל המימרא' הוא בעצמו מבני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק, שהרי בסנהדרין (צו: לגירסת העיון יעקב' שם) למדנו 'מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק - ומנו רב שמואל בר שילת', ומכאן שהיו מהם תנאים שדבריהם נשנו בברייתות ואף בדיני חג זה גופא.

לא. בדרך זה מבאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה זכור) מה שמצינו מצד אחד שאמר הקב"ה 'מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים' (יז יד), ומאידך כתיב 'תמחה את זכר עמלק' - שמלחמת מצוה זו מוטלת על בני ישראל, ומבאר בזה"ל, נרמז בזה, כשעובר אצל איש יהודי הרהור טוב ורוצה לחזור בתשובה ואח"כ ישכח מזה, אל יפול רוחו, כי זה רצונו ית' שההתחלה למחות זכר עמלק תהיה באתערותא דלתתא איך שלא יהיה, ומיד יעזור לו השי"ת באתערותא דלעילא, מחה אמחה את זכר עמלק.

לב. הנה איתא בגמרא (מגילה יג:) שאמר המן הרשע לאחשוורוש, שלא ינזק אם יהרוג את ישראל דמפקי לכולא שתא בשו"י פה"י (ראשי תיבות, שבת היום פסח היום, והיינו שעושים כל ימיהם כחגים ואינם משלמים מס למלך מאחר שאינם עוסקים במסחר ואינם מרוויחים), הקשה בספר שפתי חכמים (להרה"ג רבי אברהם אבא הערצל, נדפס בשנת תרנ"ט) מדוע לא אבה להזכיר בפיו את שמות המועדים 'שבת, פסח', רק בראשי תיבות שה"י פה"י.

וביאר צדיקים על פי הנודע שעצם הביטוי בשפתיים את השם 'שבת' מביא קדושה נפלאה על האדם, וכן נפסק בהלכות שבת (מ"א סימן ר"ג, ובמחה"ש), 'טוב שיאמר על כל דבר שקונה או עושה שעושהו 'לכבוד שבת', כי הדיבור פועל הרבה מאוד בקדושה כידוע ליודעי ח"ן, על כן לא אבה אותו רשע לבטא בשפתי תיבת 'שבת' כי חשש שאם יוציא תיבת שבת בפיו הרי"ז ישפיע גם עליו במידת מה מן הקדושה, וטמא זה לא אבה לקבל אפילו מעט מן הקדושה. ועתה בואו חשבון, אם המן רשע מרושע - שרצה להוציא תיבות הללו מפיו מתוך כוונה רעה - לקטרג על בני ישראל, ובוודאי לא היה בזה שמץ של 'פנימיות' בכוונת הדברים, ולא חשב אפס קצהו רגע כמימריה מה יש באותה אמירה 'שבת'... אעפ"כ חשש להוציא תיבות הללו מפיו שמא ישפיעו עליו קדושה, עאכו"כ, יהודי השומר שבת, והוא 'חי' עם השבת, אף אם אינו בשלימות (כדרכו של יצר להסית ולהדיח - ראה כל מצוותיך שלא בשלימות הינם נעשות) רק בחיצוניות, כמה קדושה ישפיע עליו השמירה והאמירה.

מאד בעיני השי"ת, ושכרו הרבה מאד, 'שאינן הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים'.

דברים נשגבים ומלהיבים כתב בזה הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (פרק מו) באריכות נפלאה (וכדאי לעיין בכל דבריו הק), וקוטב הדברים הוא, שהקב"ה בוחר בעמו ישראל באהבה עצומה ונפלאה, עד שכל מלאכי עליון לאין מספר 'שואלים איה מקום כבודו, ועונים מלא כל הארץ כבודו - הם ישראל עמו, כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר ככולם כי אם בישראל עמו, והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמו שנאמר (לעיל ג ה) וארד להצילו וגו', כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש, ובכל מעשה מצוה שיהודי עושה הרי הוא מתקשר ונדבק עם הקב"ה ביותר, וכמו שאנו מברכים 'אשר קדשנו במצוותיו', מלשון 'קידושין', ומפרש בזה מה שנאמר (במדבר טו מ-מא) 'ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם, אני ה' אלוהיכם' וגו' וז"ל, פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוהי שלכם כמו אלוהי אברהם אלוהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו, וככה הוא בכל נפש מישראל

בשעת עסק התורה והמצוות. ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם הארץ, והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו, רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נודרך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלוקים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם. עכ"ל. ובוזה מבאר מה שנאמר (תהילים עג כב-כג) 'ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך' וגו', ר"ל, שהגם שאני בער ולא אדע, והנני עמך כבהמה שאינה מרגשת כלום, מכל מקום אני תמיד עמך, שהקב"ה מתקרב אל כל יהודי כאשר הוא בעת עשייתו מעשה מצוה, ואפילו שהוא כמו 'בהמה'.

זכרים ונעשים - נס פורים בזמן הזה

בתיב (אסתר ט כח), 'והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור' וגו', ופירשו צדיקי הדורות, שבא הכתוב לומר, כי אותו גילוי נפלא שהיה בשעת הנס, וכלשונו של האר"י הק' זי"ע ש'הארה הזאת לא היתה לא בשבת ולא ביו"ט אלא בפורים לבד, הרי הוא 'נעשה ונזכר' בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, וגם בשנה זו מתעורר כל תוקף הנס כבימים ההם בזמן הזה^ל, וכמו שכתב הגה"ק ר' חיים ויטאל זי"ע (פ"ה פ"ה) בהאי

ובשפתי חכמים גופא תירץ, וז"ל, לפי שהזכרת שם שבת ובפרט פסח מעורר רחמים למעלה, וכן הזכרת כל דיבור טוב מישראל מעורר רחמים למעלה, לכן לא רצה המן להזכיר בפירוש שם שבת ושם פסח, והזכיר רק בלשון בשה"י ופה"י.

לג. וכמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שבכל המועדים אומרים 'זכר ליציאת מצרים' כי עושים אותם כ'זכר' לנס שהתרחש בימים ההם, אבל בפורים כתיב (ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' בפועל ממש, ובכל שנה ושנה מתעורר הנס בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש 'ונהפוך הוא' כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון.

הנה כתיב בסוף המגילה 'הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי פרס ומדי' (אסתר י ב), הק' הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, מהו ה'מראה מקום' הזה, ולמה כתבו, אלא ביאורו, כי אחר שקראנו את כל המגילה, יכול לעלות על הדעת שקראנו עכשיו איזה 'געשיכטע' (סיפור היסטורי), על זה אומר הפסוק 'וכל מעשה תקפו' אם חפץ אתה בסיפורי היסטורי - 'הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי פרס ומדי', לך לך לשם, שם תוכל למצוא 'געשיכטע' היסטורית, אבל אנו לא היסטורי קראנו עכשיו, (פניני רבינו יחזקאל) אלא מעשה ניסים המתחדשים בכל שנה.

כמו שאמרו (הבעש"ט, מובא לקמן) על לשון המשנה (מגילה יז) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', שקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע - בעבר) נעשו ניסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו ניסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא.

וכע"ז מרמז הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (מגילה יג:) על דברי הגמרא שהמן הלשין על בני ישראל שכל השנה הם מכריזים ואומרים 'שבת היום פסח היום', וק' הרי גם לנכרים יש להבדיל מזמן לזמן 'חגאות' שבדו לעצמם, ומה

מזרעם, לא יעברו ולא יסוף - עשאוהו הבטחה לא אזהרה. וכן יום הכפורים 'והיתה זאת לכם' - הבטחה שתהיה לחוקת עולם, שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו. ודעת רבי כאן כדעתו בגמרא דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינם שבים, אבל חקת עולם האמור בפסח 'אזהרה' - לא הבטחה' דכתיב (שמות יב יד) חוקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם.

והוביח זאת הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"ס ד"ה והימים) ממטבע הברכה שתקנו חז"ל לברך 'שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', שלכאורה תמוה מהו 'בזמן הזה' והלא אותם הניסים שנעשו לאבותינו היו בי"ג באדר - שאז נלחמו בשונאיהם, ואנו חוגגים רק ביום שנחו מאויביהם. אלא צריך לומר, 'רק ימים ההם - הנסים שהיו אז והם מתעוררים בזמן הזה על ידי קריאת המגילה ושאר המצוות של היום'. וכלומר, שאין הבזנה 'בזמן הזה' ל"ד אדר שהיה בזמנו, שהרי אז לא היה שום נס בו ביום, אלא בזמן הזה, עכשיו ובהאי שתא ל"ד.

וגתנה תוקף - רוממות יום הפורים

ידועים דברי התיקון"ו (דף נו:): שקדושת יום הכיפורים היא מעין קדושת פורים, ולכן נקרא 'יום כפורים' עם כ"ף הדמיון, דהיינו 'כפורים' ל"ה. ואמרו צדיקים (הרה"ק מרוזין זי"ע, ועוד) עפ"י הכלל הידוע (תענית ז:) מי נתלה במי, הוה אומר קמן נתלה בגדול, והדברים נוראים, שקדושת הפורים גדולה יותר מיום הקדוש ל"ה

לישנא 'שהשם יתברך רוצה להטיב עמנו ולהאיר לנו בכל זמן וזמן ובכל שנה ושנה בימי הפורים האלה שאז נעשה הנס, ושתמיד בימים האלה יתגלה אותו הארה של מרדכי ותשאר קיימת תמיד'. ובוה מבאר מה שאמרו רז"ל כל המועדים עתידים ליבטל חוץ מן הפורים, שנאמר (אסתר שם) 'וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם'.

וכך איתא בתשובת הרשב"א (ח"א תשו' צג) שענין הפורים אינו נמדד לפי מעשיהם של ישראל באותו הדור אלא כבימים ההם בן ממש הוא בזמן הזה. וכה ענה למי ששאלו על דברי המדרש - 'אפילו אם כל המועדים בטלים ימי הפורים לא יהיו נבטלים, שנאמר (אסתר ט כה) וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם', ושאל השואל, מי הוא זה שיאמר שיבטל דבר אחד מן התורה, אפילו אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד. ורבו המפרשים הגדה זו באזני ולא נכנס בה אחד מהם הודיעני פירושה. והשיב הרשב"א, וז"ל. דברים נוספים עוד בהגדה זו, והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר (ויקרא טו לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם', ואם כן זה קשה יותר, שהרי גם בפסחים כתב חקת עולם... על כן נראה לי פירושו, שכל המועדים לא הבטיח עליהם הבוי"ת שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים, וכמו שכתב (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבת', אבל בימי הפורים הבטיח דכתב לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף

תלונותיו על בני ישראל, אלא ביאורו, כי הכעיס את המן מה שהם 'חיים' את המועדים, כמו שעתה אירע להם הנס, והם ממש כעת ניצלו מהצרה, חגים כאלו מכעיסים את הסטרא אחרא. ומגדילים ביותר את צד הקדושה. לד. וכן יש ללמוד ממה שכתב ה'דרכי משה' הארוך (תרצ"ג ד) 'אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה, כדי שיהיה גם כן בכלל יהודי, ולומר ליהודים היתה אורה'. היינו שכל מה שנאמר במגילה על היהודים יחולו אף על הרך הנולד, ומכאן, שבעת קריאת פסוקי המגילה כביום הזה שבים ונעשים כל מה שאירע בימים ההם, דאל"כ למה צריך למול את התינוק קודם הקריאה, הלא הפסוק 'ליהודים היתה אורה' קאי על היהודים שהיו בימי מרדכי ואסתר, אלא ודאי שהקריאה מעוררת את הזמן בפועל ממש, וליהודים היתה אורה ושמחה קאי על 'היהודים' שבדור הזה, וביד כל אחד מהם לזכות כהיום לאורה ושמחה כפשוטו ממש, ולכן מלין את התינוק קודם המגילה שאף עליו יחולו כל הישועות והאורות, ואם כן יבין וישכיל כל חד וחד שלא להישאר מחוץ לכלל היהודים, אלא להכניס עצמו גם כן בכלל היהודים...

לה. הגר"א מוילנא היה מרבה במשתה בכל יום הפורים, וטעמו ונימוקו עמו, שהנה בכל יו"ט קיי"ל שחציו לה' וחציו לכם, ופורים ויום הכיפורים יום אחד הם, וחציו לה' מתקיים ביו"כ שאסור באכילה ושתייה, ואילו ה'חציו לכם' מתקיים בכל יום הפורים.

לו. וכך כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק שמות, פורים א ד"ה ואיתא בתיקוני), וז"ל, וכן אומרים בשם הרבנים הקדושים זללה"ה דפורים בחינת יום הכפורים, ונקרא יום כפורים היינו כמו פורים, ובאמת נרמז בתיקוני

באר הפרשה - פרשת ויקרא - זכור - פורים

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע (ישמח ישראל טשורטקוב, פורים שנת תרפ"ד) מביא משם זקנו הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, דבזה גדולה מעלת יום הפורים מיום הכיפורים דיום הכיפורים מכפר רק לשבים (כרבנן יומא פה: וע"ע רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג), ומבאר הרה"ק מטשורטקוב כי בפורים אמרו חז"ל (מגילה ז.) 'קיימו למעלה מה שקיבלו למטה', ומכיוון ש'למטה' קבלו על עצמם להעניק ולתת לכל דורש - אף למי שאינו ראוי, שהרי 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו' (תרצ"ד ג), ומשום הכי אף למעלה 'קבלו' לקיים הלכה זו, והקב"ה מוחל וסולח לעוונות כל חד וחד מבני ישראל באיזה מצב שיהיה, (ובלבד שיהא פושט יד לקבל המחילה) ל"ה, וכלשונו, למטה קבלו לתת מתנות לכל דורש בלי הבדל, וכן קיימו למעלה לכפר לכל בין ראוי בין שאינו ראוי².

דכתיב גביה (ויאל ב יא) 'כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו' לז'.

ולא עוד אלא שכל מהותו של יום הכיפורים ישתנה לעתיד לבוא להיות יום עונג כיום הפורים, וכלשון הזה"ק (שם) 'יום כפורים - דעתידין לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעיני לעונג' לח'.

זכר לדבר מביא הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו'יקוב זי"ע מדכתיב (שמות ל י) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם', ובפל לומר ב' פעמים 'אחת בשנה', כי יש שני ימים מיוחדים בשנה, אחד הוא יום הכיפורים שיש בו 'מדם החטאת', והשני הוא פורים, ונקרא 'אחת בשנה' גם בלא זריקת הדם, ובשניהם 'יכפר עליו לדורותיכם' (הובא בספרו חלק המועדים, פרשת זכור ד"ה בפסוק וכפר אהרן).

זוהר כנ"ל. וכמו ביום הכפורים עיצומו של יום מכפר כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק. רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכפורים וכן שהיום פורים.

בספר 'בינת ישראל' כתב בדרך צחות ק"ו שפורים גדול יותר מיום כפורים, שהרי זה פשוט שהמזיק את חברו ביום כפורים חייב לשלם (ואין היום מכפר) ואילו המזיק מחמת שמחה בפורים פטור (תרצ"ה ס"ב בהג"ה) אמרו מעתה ק"ו, כל שכן שמכפר על החטאים כמו יום כפורים.

לז. ובזה ביארו הטעם שבאמצע הסוגיא המדברת במעשה דאחשוורוש והמן במס' מגילה (דף י:) נאמרה המימרא של רבי לוי 'דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה', היינו שארון העדות בקודש הקדשים לא תפס מקום כלל ולא מיעט חללו של קודש הקדשים, ומה עניינו לשם (לפי פשוטו נאמר בדרך אגב, איידי דהביאו שם עוד מימרות דרבי לוי), ולהאמור נרמז כאן דבר גדול, דכשם שאין לנו השגה בארון הברית, וכל עצם הענין ש'מקום ארון אינו מן המידה' אינו נתפס בשכל אנושי, כך על האדם לדעת שאין לו השגה בקדושת יום הפורים שהוא גבוה מעל גבוה.

לח. עד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד ממה שכתב המשנה ברורה (סי' צ ס"ק כח) וז"ל. כתב בתשובת רדב"ז תפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הצבור במנין איזה יום שירצה יתפלל אותו היום תיכף ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים. עכ"ל. ולא קאמר ליו"כ או לר"ה וכדומה, אלא רק יום כיפור ופורים...
לט. וכך איתא בדרשות ה'חתם סופר', 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו' הוא זכר להנס ולהחסד שנהג עימנו השי"ת, אף שהיינו אז במצב של 'אינם הגונים' שהרי גזירת המן הרשע בא על 'שנהנו מסעודת אותו רשע' והשתחוו לצלם, בכל זאת הושיענו השי"ת.

מ. ויש שאמרו עוד, דבימים אלו נותן הקב"ה לבניו עם ישראל גם 'כלי קיבול' שיוכלו לקבל בו את השפע הנשפע בפורים, ונרמז כן בדבריהם כל הפושט ורוצה להיות טוב, אזי אפילו יד זה הבית קיבול נותנין לו, ואף שבכל ימות השנה אי אפשר לאדם ליהנות מן האור אלא אם יפתח בעצמו פתח כחודו של מחט תחילה, מכל מקום סגולת יום הפורים היא שאף בלא אתערותא דלתתא משפיע הקב"ה שפע רב אם יש לאדם הרצון להתקרב, ולא עוד אלא שאין מדקדקין אחרי רצון זה שיהיה בשלימות וללא פגם, וזה חסד גדול מאת אבינו אב הרחמים.

ובדרך צחות יש להוסיף, דהא נתבאר שהקב"ה מקיים מצוות היום של משלוח מנות, ומדרך העולם לתת משלוח מנות בכלים נאים ומשאירים גם את הכלי אצל המקבל [דלא כבשאר ימות השנה, שבדרך כלל יטול המקבל את המאכל, ואת הכלי יחזיר לבעליו], והכי נמי בתת הקב"ה שפע לישראל ביום הפורים - למשלוח מנות, נותן להם גם יחד את הכלים שיוכלו לקלוט ולהשריש את האורות בקרבם.

ובך איתא ב'חתם סופר' (דרשות, חלק א דף קנו עמוד ב ד"ה אלא) שכתב 'ובאמת פורים יום טוב גדול הוא, הן לענין קבלת התורה ברצון הוא חשוב מיו"ט של שבועות, דהא בחג השבועות קבלו באונס 'שכפה' עליהם הר כניגית, ואילו בפורים - הדר קבלוהו בימי אחשוורוש 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה מיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבודת לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות' ^{נג}.

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרנ"ב) מדייק בלשון הכתוב (אסתר ט יח) 'ועשה אותו יום משתה ושמחה', שלכאורה היה לו לומר 'ועשו' בלשון רבים, ומדוע נאמר בלשון יחיד, אלא מבאר וז"ל. דקאי על הקב"ה שעשה אותו יום משתה ושמחה. שהיה שמחה לפניו במרום שניצולו בני ישראל מאותה הגזירה שהיה נגזר גם בשמים, כדאיתא כמדרש, ואח"כ כשנתבטלה ע"י תשובתם ונהפך לטובה עשה אותו יום משתה ושמחה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קיש.) 'למנצח - למי שנוצחין אותו ושמח'. ואלה הימים כמו שמתפרסם בו הנם למטה, כך למעלה בשמים נזכרים הנפלאות.

ורמזו לה צדיקים בפיט (שושנת יעקב) 'וגם חרבונה זכור לטוב' מלשון חרבן, דאף מי שחלילה נחרב ונהרס מצבו הרוחני זכור לטוב ביום הזה (עי' דברי שמואל פורים) ^{מא}. וכן פירשו 'כל הפושט יד - אפילו א פשוטע האנט', היינו אפילו יהודי פשוט שבפשוטים ופחות שבפחותים הפושט ידו ורוצה להתקרב אל ה', 'נותנים לו', כי אין מדקדקין במהות המבקש, אלא כל הרוצה יבוא ויטול ^{מב}. ובלשונו של הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק) אין מדקדקין במעות פורים (שו"ע סי' תרצ"ד ס"ג), והקב"ה כביכול מקיים את המצוות, ונותן צדקה לכל דורשי ישועתו בכל העניינים.

וכבר אמר הרה"ק רבי יחזקאל שרנא משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל פורים ד"ה חייב איניש), שביום הזה יש ביד כל יהודי את הכוח שיש לבחן גדול לפני ולפנים בקודש הקדשים. וכיוצא בזה כתב ה'שפת אמת' (פורים תרנ"ז) ויליף בן מקרא (ויקרא טו ב) 'ואליבא בכל עת אל הקודש' כי אם ביוהכ"פ, ואילו גבי פורים כתיב (אסתר ד טז) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא בדת', שאפשר 'להיכנס' בקודש הקדשים (כלומר, להשיג אותה הקדושה) אף שאינו יוהכ"פ.

מא. סיפר לי אחד ממרביצי התורה, שבישיבתו היה בחור שהחל לרדת מטה מטה רח"ל, וכבר היו לו סימנים באותו בחור שאינו מניח תפילין, בהגיע יום הפורים נכנס הנ"ל לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש וגעה בכי לפני אביו שבשמים שירחם על בחור פלוני בן פלונית. ועד מהרה נתהפך לבו של הבחור מן הקצה אל הקצה והחל ללמוד בהתמדה וכבר נבחן על מסכתות שלמים, וכל צוות הישיבה מהללים אותו שהוא אחד המיוחדים בישיבה, ואין הסבר לדבר כי אם שתפילותיו ביום הפורים עשו שורש למעלה ופרי למטה.

מב. חידוש להלכה חידש ה'שפת אמת' (מגילה ז: ד"ה בגמרא רבה שדר) דאינו ראוי שישלח אדם משלוח מנות לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה, שהרי כתיב (אסתר ט, יט) 'ומשלוח מנות איש לרעהו' וחיציף הוא לקטן לכנות 'רעהו' למי שגדול ממנו, אך אם שלח הגדול לקטן תחילה מותר הקטן להחזיר ולשלוח לו מנות, שהרי גילה הגדול את דעתו שהוא מחשיב את הקטן בכלל 'רעהו', וממילא מותר לנו לתת לו משלוח מנות. לפי זה שמעתי דבר נחמד מצדיק אחד, דבפורים 'חייב' הקב"ה כביכול לתת לנו משלוח מנות עם השפעות טובות תחילה, ורק אז נחזיר לו מצוות ומעשים טובים, שהרי אסור לנו לפתוח ולכנות את הקב"ה בכינוי 'רעהו', ומשום הכי מוכרח הקב"ה כביכול להשפיע כל טוב סלה, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות היום ולהחזיר לו מנות של מצוות ומעשים טובים.

מג. שנה אחת הסתגר הרה"ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע [בן הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע] במשך שעות רבות ביום הפורים, והיה קהל גדול שהמתין בחוץ להיכנס ולהביא לפניו משלוח מנות, אך אף שנתאחרה השעה לא יצא מן החדר ולא פתח להם את הדלת, בין הממתנים היה החסיד רבי מתתיהו דייטש ז"ל ובראותו את הציבור הגדול המחכה, אזר אומץ ופתח את הדלת ונכנס אל הקודש פנימה, וכשהוא מתנצל על ההפרעה גילה לו שיש קהל גדול הממתין עליו בחוץ, נענה הרה"ק מלעלוב והשיב לו בגערה הרי העבודה של כל ימות השנה באה מיום הפורים, האם גם זה ברצונם לבטל ממני... ובזאת הורה לו לצאת מן החדר ולסגור את הדלת אחריו. וכן נהג אחריו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שהרבה באמירת תהלים ביום הזה, ועלינו ללמוד ממעשיהם להרבות בתפלה ותחנונים כי הזמן גורם לעורר רחמי השי"ת על בניו אהוביו.

וכהנים בעבודתן גם למעלה כולם באין לשמוע מקרא מגילה, עב"ל.

השרים אשר אתו, ואכן היה בידו להורות למלך לתלות את מרדכי, כי הוא היה שליט אף עליו.

ומשום הכי, כאשר 'ונהפוך הוא אשר ישלחו היהודים בשונאיהם', ולא עוד אלא 'ויסר המלך את מבעתו' אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי (אסתר ה ב) וכל 'בית המן ניתן לאסתר', ניתן בדינו כח זה - וכשם שרשע זה לא היה צריך לבקש מאת המלך רק היה בידו לצוות עליו לקיים רצונו, כך ביום זה יש ביד האדם לומר להקב"ה כביכול מה תעשה ומה תפעל¹, דרך אמירה וציווי, כענין הצדיקים גוזרים על הקב"ה והוא עושה - 'לתלות את המן' ולמחות את שמו מתוך לבו של עצמו על כל פנים' (והכל בכלל זה, בין לבטל כח היצר הרע המעכבו מלעבוד את השי"ת, ובין הצרות והיסורים המפריעים את האדם מעבודה), אמנם בתנאי קודם למעשה, שהאמירה צריכה להיות לא מהשפה ולחוץ, אלא ככל אות נפשו, ובאותו חשק ורצון נמרץ שהיה אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות, וזהו שאמרו חסידים קדמאי, שבפורים יכול כל איש להיוושע ולהתברך².

בקשתך עוד ותעש - ביום הזה ימלא הקב"ה 'כל' משאלותינו ביום הפורים ניתן ביד כל איש פשוט מישראל כח כ'צדיק הדור', ולמד בן הרה"ק השם משמואל³ זי"ע (פורים תרע"ו, אור ל"ד אדר, ד"ה ובבוקר אמור) מהפסוק (אסתר ה יד) 'ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו', ותמוה, כיצד אמרה לו 'ובבוקר אמור למלך' בדרך ציווי, הרי חוצפה היא לצוות על המלך כדת מה לעשות, והיה לה לומר 'ובבוקר תבקש מהמלך' או תשאל מהמלך, וביותר תגבר התמיהה שאכן כך נהג המן בפועל - כדכתיב (ו ד) 'והמן בא אל בית המלך החיצונה לאמור למלך לתלות את מרדכי על העץ'.

אך האמת, שבאותו זמן היה המן גדול מאחשוורוש, וכמפורש בגמרא (מגילה טו.) 'גבה המן מאחשוורוש', וכן במדרש (ילקו"ש אסתר תתנ"ג) 'וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו (אסתר ג א) - עשה לו בימה למעלה מבימתו (של אחשוורוש), ושמו ראש מעל כל

מד. סיפר הגה"צ רבי יענק'לה גלינסקי זצ"ל במתק לשונו, פעם נכנסתי אל הקצב דמתא לקנות בשר, והנה כל האטליז בוקה ומבולקה, הארונות והשולחנות מוזזים לקרן זוית, ממש 'ונהפוך הוא'... הקצב ועוזריו רוכנים על הארץ ובודקים בחורים ובסדקים. שאלתי מה אירע, וספרו לי שה'עזר כנגדו' של הקצב הגיעה לאטליז לסייע, והורידה את טבעת היהלום ששוויה מסתכם בהון עתק מאצבעה, ועתה, שוד ושבר, נעלמה הטבעת, והכל עסוקים בחיפוש אחריה. יצאתי החוצה והבחנתי בחתול היושב בתוך פח האשפה ועוסק ב'ליקוט עצמות' ובאכילת שיירי בשר שנזרקו מהאטליז אל הזבל, לפתע נגלה לנגד עיני איך שהחתול הרים חפץ נוקשה, משמש בו והריח אותו מכל צדדיו, והשליך אותו ושב לנבור בתוך הפח, הסתכלתי היטב וראיתי שהיה זה הטבעת בכבודה ובעצמה. רצייתי לזעוק אל החתול, אוי טיפש שכמותך, היה בידך טבעת יקרה אשר בדמי שוויה היית יכול לקנות בשר ערב ומשובח שיספיק לך לכל 'אריכות ימים ושנים', והשלכת אותו כי היה עדיף לך בשר סרוח... אך כך הוא טבעו של חתול, וסיים רבי יענק'לה את דבריו, אכן אנחנו בני אדם שיש בנו דעת, אל נשליך טבעת יהלום עבור בשר סרוח... לדין ייאמר, כאשר ניתן בידנו 'טבעת המלך' של מלכו של עולם, הבה נזהר שלא להשליך את הטבעת היקרה, ותחתיה להתעסק בבשר סרוח... בהבלי העולם...

מה. ביסוד דברים אלו, שבכוחו של כל יהודי להיות 'צדיק גוזר' ביום הפורים, כתב רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע בספרו 'נדבת פי' (מאמר מותר שקלים, דף ת.) 'וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קטנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל התפילות ל'כתר' בלי שום מעכב... כל זה קבלתי בלחישה, ונעשיתי הולך רכיל [ולגלות סוד זה] מאהבת ישראל, פתחתי לך כנקב סידקת כי יש בזה רזי דרזין'. ואולי דייק לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט"ו בכלל, ולא עוד, אלא שהרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו.

מו. ובזה יבואר נמי הכתוב (ט יב) 'מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך עוד ותעש', דלכאורה צ"ב מהו עוד הרי עדיין לא ביקשה מאומה, ומבאר הרה"ק ה'מראה יחזקאל' מדעעש זי"ע (הגדש"פ ד"ה כהא לחמא אופן ג), כי התפילה על דברים הכרחיים מוכרחת להיענות (עי' תי"ט ברכות ז ג, סוד"ה נברך), לכן כשאדם מבקש לחם לאכול ובגד ללבוש בודאי יענהו השי"ת וימלא משאלותיו, אמנם המתפלל על עושר וגדולה שהם יותר מן ההכרח, אז דנים בשמים אם הוא

על כן, הזמן גרמא לעמוד ולהתחנן לפני ממ"ה הקב"ה, שימלא כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, כי אכן, שערי שמים פתוחים בו ביום לקבל תפילותינו ברחמים וברצון²¹, וכלשון הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו' יקוב זי"ע (פורים י"ג) בימי פורים יש התגברות הרחמים והרצון עד למעלה ראש.

איתא ב'טור' (תריצג) בזה"ל, כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריבין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה, עכ"ל. ואם כי איננו נוהגים כן (וכמו שמסיים שם הטור), אך עכ"פ עלינו לידע שהוא יום נס ונגאלו בו וניתן לעורר בו רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה.

ראוי לכך אם לאו, והיינו דכתיב (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע', שאם יקרא המתפלל ויבקש על עסקי 'טרם' אלו העניינים ההכרחיים שזקוק לחיי היום יום, אזי 'ואני אענה', אבל אם 'עוד' - הם מדברים' שהם מבקשים 'עוד' שאין חיי הנפש תלויים בהם, אזי 'ואני אשמע' ואשקול אם ראוי הוא להיענות בכך אם לאו.

עפ"י יש לפרש כאן במגילה 'ומה בקשתך עוד ותעש', כי ביום הפורים פתוחים כל השערים, ולכן גם המתפלל ומבקש 'עוד' יזכה ל'ותעש', כי אפשר לפעול גם (מותרות) ודברים הנוספים יותר מן ההכרח עד אין סוף. ולפי"ז יש לבאר בכפתור ופרח מה שאמרו (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולכאורה יש להעיר, מדוע למדו כן מהפסוק שנאמר בו לשון שלילה, 'ולא תענה'... והרי בפורים עת רצון היא שכל אחד נענה במשאלותיו, אך ביאור הענין נראה, כי בפורים יש ביד האדם לפעול כל כך הרבה עד שכל מה שיפעול יחשב כמקצת ומעט, ושפיר הסמיכו לכך את הכתוב של 'לא תענה', כי כמה שיבקש ויקבל הרי הוא כאילו לא נענה, מפני שהיה יכול להשיג עוד כהנה וכהנה בתוספת מרובה מן העיקר.

הא למה זה דומה, למהלך בשוק ורואה הר גדול של יהלומים, והבעלים אמר לו שהוא נותן לו למלאות כיסו עם היהלומים כפי שיוכל שאת, והנה הגם שמילא הלה כל כיסו עד אפס מקום ונטל עמו הון רב, אכתי הוא מצטער על שלא היו לו עוד כיסים, שהרי נשאר שם הרבה יותר מממה שליקט, והרי זה דומה בעיניו כאילו לא נטל כלום, וכן נמי כאשר האדם מתפלל וממלא אסמיו בשפע רב, הרי הוא תמיד 'כאילו' לא תענה, כי כמה שיטול לא השיג כי אם אפס קצהו מן השפע המוכן והמיועד לכך באמת.

דבר צחות שמעתי לאמור, כי הנה מרגלא בפומיה דאינשי לכנות את ה'שלומיאל' (הנקרא גם 'שלאמזל') בשם ויזתא עם וא"ו ארוך... (פתגם הוא על משקל דברי הגמ' (מגילה טז): שצריך להאריך בוי"ו דויזתא, והכוונה לאחד שאינו 'סתם' ויזתא... אלא ויזתא המיוחד שביניהם...), ואם תאמר, מה לו ולויזתא דייקא, ואם רצו לכנותו על שם אחד מבניו אם כן מדוע לא נקרא שמו 'פרמשתא' וכו', אך רמז גדול יש בזה, שהנה ויזתא הוא ה'בן - זקונים' של המן, והוא נתלה אחרון, ואחר שראה שתולים את כל אחיו הגדולים זה אחר זה אם כן היה לו לשאת את הרגליים ולברוח משם... ועד"ז באים אנו בטענה על השלומיאל, אתה הראית לדעת מכל מעשיך הקודמים וכל ההלוך ילך שלך לאן הביאו אותך... ואם כן מדוע לא למדת לקח, ועל כן בדין הוא שתיקרא ויזתא... שמך נאה לך ואתה נאה לשמך...

ומכאן תצא הקריאה לכל אחד ואחד, הנה בא יום ה' הגדול והנורא, יום הפורים אשר הוא עת רצון נפלא, ועל ידו ניתן ל'ברוח' מכל הצרות המקיפות ברוחניות ובגשמיות, אל תישאר לעמוד על מקומו כמו ויזתא מיט א לאנגע וא"ו, קום ברח, הצל עצמך, בתפילה וזעקה לפני בורא כל עולמים, ותנצל נפשך.

מז. הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע הזהיר את יו"ח שכל בית המדרש שאין מסיימים בו תהלים ביום פורים לא ייקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי בפורים הוא זמן של רחמים ועל ידי אמירת תהלים אפשר לפתוח כל השערים בשמים ממעל, ואם בכל ימות השנה כתב ה'בית אהרן' (בית אהרן מת. ד"ה עוד אמר) שעל ידי אמירת תהלים 'אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המצרים, ומכל השינויים שיש לו לאדם', ק"ו בן בנו של ק"ו שבעת רצון ונשגב זה בודאי יכול כל אחד לצאת מאפילה לאור גדול ולשנות את מזלו מרעה לטובה, ולבקוע אפילו מחיצה של ברזל המפסיקה בינו לבין אביו שבשמים.

ומעשה שראיתי בימים מקדם, בביהמ"ד דחסידי בעלזא בבני-ברק, בליל פורים היה בית המדרש מלא בזקנים עם נערים עד אפס מקום, וכל אחד היה עסוק בדברים קדושים, זה באמירת תהלים בהשתפכות הנפש וזה בלימוד

וב'פלא יועץ' (להרה"ק מהורנסטיפל) מביא, שביום זה חביבה אף תפילת היחיד לפני הקב"ה והיא מתקבלת, והכי חזינן מדכתיב (אסתר ט כה) 'ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה', דאף בכהאי גוונא התקבלו דבריה^מ.
 וכמו שהובא בספר 'סגולת ישראל' (מערכת פ' אות ד', הובא בהקדמה לספר 'שפתי חכמים' עמ"ס מגילה פתיחה פ"ט אות יד) 'קבלתי מגדול אחד ז"ל, דסגולה בפורים להשבים בבוקר^מ ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר - בני חיי ומוזני, והן על שאר דברים, ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאודי, וכל העולמות המה בשמחה וברצון, וע"ז אמרו ז"ל 'כל הפושט יד נותנין לו', וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע^{נא}.

התורה ביגיעה והתמדה, ב'קרן זווית' ישיבה חבורת בחורים צעירים שעסקו בשיחה בטילה ובדברים של מה בכך, לפתע התעורר ראש הקבוצה (שהיה בחור מבוגר ממשפחה חשובה מאד שלא מצא זיווג, לעומת אחיו שכבר נישאו למזל"ט בגילו), והציע לחבריו הבה נאמר יחדיו 'תהלים', ונתפלל אל השי"ת ביום נשגב זה, וכן עשו. אף בחור זה האריך בתהלים עד אחר עלות השחר, וראה זה פלא, מיד אחר פורים נשתנה הבחור ומזלו לטוב, ובא בברית האירוסין עם משפחה מיוחסת בישראל - שידוך שלא 'חלמו' עליו כלל, והקים בית בישראל לשם ולתפארת, ודורות ישרים מבורכים בליעה^ר.

מח. כתב שם (בפלא יועץ המובא למעלה) שג' סגולות יש ביום הפורים, א. שאפילו תפילת היחיד מתקבלת. ב. שיוכל לכוון בתפילה ויהא פיו וליבו שווים. ג. להיטהר ולהזדכך ממחשבות רעות, וכולם רמוזים במה שנאמר (אסתר ט כה) 'ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה', ו'בבואה' לשון יחיד, שאפילו יחיד הבא לפני המלך בתפילה ובתחנונים נענה ברחמים וברצון. אמר עם הספר - שהאמירה תהא בכוונה. ישוב מחשבתו הרעה, ללמד שניתן לשוב ולהיטהר מכל המחשבות הרעות.

מט. וכן כתב בספר 'נוהג כצאן יוסף' (נדפס בפרנקפורט שנת תע"ח) וז"ל, בשחרית הולכים לביהכנ"ס קצת קודם שיאיר היום כדי שיסיימו תהילים של אותו יום עד הנץ החמה ויתפללו^ו.

נ. סיפר מרא דעובדא הדר בארה"ב, כי הנה במהלך החורף שנת תש"פ החלה בתו הקטנה לחוש כאבים עזים בבטנה, והלכו לשאול בעצת רופאים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, הצד השווה ביניהם שלא הועילו כלום, עד שבפרוס ימי הפורים פנו לרופא מומחה אשר עשה לה בדיקת דם, ואמר כי חסר לה 'ערך' מסוים בדמה, לשמע הדבר החילונו לחשוש לגרוע מכל... אבל הוא הודיע לנו שכנראה יש לילדה חולי הנקרא 'צליאק' (כאשר המעינים אינם יכולים לעכל מין חלבון הנקרא גלוטן, והוא מצוי במיני דגן), ומעתה ועד עולם אסורה היא באכילת דבר מאכל שיש בו אחד מחמישה מיני דגן, אלא שאינו רוצה לקבוע 'מסמרות' בדבר, על כן הפנה אותם להתייעץ עם רופא גדול הגר במאנהעטן שבניו יארק שהוא 'יחיד מומחה' בתחום זה, ונקבע התור לימי חודש אייר. והנה אם הילדה נצטערה ביותר לשמע בשורה רעה זו, על כן 'ותקם בעוד לילה', באשמורת הבוקר של יום הפורים 'חגרה מתניה' ואמרה כל ספר התהילים לרפואת הבת.

והנה בהתקרב הזמן המיועד ל'ביקור' אצל הרופא במנהטן התקשרו אליהם מהאפיס (משרד) שלו להודיע להם כמה וכמה הוראות, ובתוך הדברים אמרו להם, שהיות והתפשט הווירוס (קוביד) בכל העולם על כן אי אפשר שיבואו שני ההורים ביחד עם הבת, אלא רק אחד מהם בלבד. ולא ידעו מה לעשות, (מחמת כמה סיבות הבינו ששניהם צריכים ללכת עם הבת יחדיו)... והנה נזכרו שכבר זמן רב, מיום הפורים, שלא התלוננה הבת על כאבי בטן, התקשרו לרופא (ששלח אותם לרופא שבמאנהעטן) לשאול בעצתו, ואמר להם שאינו זוכר את המקרה על כן יעיין ברשימותיו, ולאחר שהביט בהם אמר להם בפליאה, איני יודע מה אתם סחים, הנני מעיין בתוצאות בדיקת הדם והכל בסדר גמור, אין כאן שום סימן של חסרון, ואם היא מרגישה טוב - שתמשיך כך בבריאות לחיים ולשלום... מסיים בעל המעשה בהתרגשות, הרי לפני אותו המסמך (דאָקומענט) בו כתוב מפורשות שרופא זה מפנה ושולח אותנו לרופא הגדול (וגם שלח את המסמך להראותנו), ואילו זה האיש עצמו טוען עתה לעומתנו הכל בסדר... בשמים לא הייתי, אבל ללא כל ספק שה'תהילים' של יום הפורים עשו שם איזה 'סדר'...

וכך שמעתי מהרה"ח רבי שמואל יואל מיללער הדר בווימס"ב, בשנת תשפ"א בערב פורים הלכתי ברחובה של עיר, בצידי הדרכים היו הררים הררים של שיירי שלגים, ולפתע, מעדתי והחלקתי בהם, נחבטתי קשות ונשבר קרסולי (קנעכל), במהרה החישו אותי לבית החולים, שם ערכו כמה 'צילומים' לרגלי ומצאו בהם מפורשות שתי שברים ל"ע.

לחמישה חומשי תורה (עיי"ש), ויש ללמוד מן הדברים על קדושת המגילה. יותר מכך הפליג ה'חתם סופר' (דרשות קסד.) וז"ל. 'דכיון דקבלת תורה בימי משה רבינו ע"ה היה באונס, והדר קבלוהו בימי אחשורוש (עי' שבת פח.) באופן שאור קדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתנו הקדושה בעצמה, עכ"ל.

וזכר עורר על כך ב'יערות דבש' (ח"א דרוש ג) וז"ל. 'שמעו נא נבוני עם וחכמים, אשר בחר ה' בנו מכל עם, אל נא תהיה קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר מצאם, אשר אין בו אלא הגדת המעשה וסיפור דברים. וכי בשביל זה היתה אוהרה לקרותה פעמיים - (חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, מגילה ד.), אמנם רוב מהתועלת אשר נמשך ממנו, מלבד סודות רבות שיש בו והפליגו בעלי חן וסוד לדבר בזה המגילה, ולהכי נקראת 'מגילת אסתר' - שיש בו סתרים וסתרי

ואכן, מן הראוי להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לנצל את הזמן בתפילות ותחנונים מעומק הלב בפני המלך, וכדברים הנלהבים שהגיד הרה"ק בעל ה'בית אברהם' זי"ע בקול חוצב להבות ב'שולחנו' שערך בפורים, דלכן כתיב (ה ג) 'ותבך ותתחנן לו' (ולא נאמר ותבך ותחנן לו), כי הפכה את כל מהותה לחטיבה אחת של תפלה, זי האט 'זיך' - גיבעטן להיות 'לו', (עשתה עצמה 'חטיבה אחת' עם התפילה) להיות קרובה אליו יתב"ש, וביום הזה הזמן גרמא לכך (עבודת פנים הנדפס מחדש עמ' רי"ג עיי"ש).

מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים ע"י קריאת המגילה
שעת קריאת המגילה עידן רעוא דרעוין היא, והקריאה מעוררת רחמים וחסדים גדולים בשמים, וכל השפע הנשפע בכל יום פורים מתגלה בעת קריאת המגילה. הנה הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב ה"ח) דימה מגילת אסתר

דעת הרופא היתה נחרצת כי חייבים לנתח את רגלי - ככדי שאזכה להתרפאות ועם הזמן ללכת על שתי רגלי כאחד האדם... קבלתי עלי גזירת שמים מתוך קושי אך באמונה שלימה, כי הכל לטובה. התור לניתוח נקבע ליום שני בשבת, כשפורים חל ביום השישי שלפניו. וכבר החלו בסידור כל העניינים לקראת הניתוח, ביום תענית אסתר דברתי עם ידיד נאמן מארה"ק, לפניו גוללתי את כל 'פרשת השברים', והוא פתח פיו בחכמה, וחיזק אותי במעשה ששמע ב'שיעור הכנה' לקראת פורים במעשה שהיה בשנה שלפני כן (תש"פ) עם ילדה שחשה כאבים בבטנה וכו' (הסיפור המבוא בקטע הקודם). על כן אמרתי לנפשי, אאזור עוז ותעצומות לשפוך נפשי לפני ה', ואכן, בחסדי שמים גמרתי את ספר התהלים ביום תענית אסתר ולמחרתו שוב ביום הפורים, מתוך בקשת רחמים מרובים לרפואת רגלי במהרה ללא יסורים ומכאובים.

ואכן, ביום שאחר הפורים הזמנתי את עצמי לרופא אחר - אשר לפי כמה 'יש אומרים' חשבתי שיקל עלי ויסר מעלי את חובת הניתוח, אך גם הוא מתחילה שחק עלי בראותו את הצילומים אשר בידי... אלא שבבדיקתו שוב (בידיים) החוויר והוכרח להודות כי אכן, יש כאן נס ופלא ואין כל צורך לנתח ולא לטפל באופן קשה כל כך. גם 'מצא' הסבר להסביר מה הייתה טעותו של הרופא הראשון עם כל העסקנים, באמרו, שהם פיענחו את ה'צילום' באופן אחד, ובאמת יש כאן רק שבר אחד, סוף דבר, רגלי נתרפאה באופן ניסי, וגם כל הטיפולים (פיזיותרפיה) שלאחריהם עשו פעולתם במהירות עצומה - שלא לפי ערך הרגיל. ומסיים רש"י, איני יודע מה הפשט בכל טעויות הצילומים, אך ברור כשמש שספר התהלים ביום הפורים הוא אשר ערך לי ה'טיפול' הנכון והטוב ברגלי. אגב אורחא, מוסיף לספר, כי כעבור ד' שבועות נפל שוב והוסיף 'מכה על מכתו' כשקרטוליו נחבטו שוב קשות, בפחד ובהלה מיהר לערוך 'צילום' על רגלו, משבא התוצאה לפני הרופא, שאלו, כמה זמן עבר מה'שבר', ענה רש"י, כד' שבועות, אמר לו הרופא, הצילומים נראים כמי שעברו על השבר לכה"פ ו' שבועות או יותר.

נא. וכן רמזו גם במאמרם (מגילה ה.) 'רבי נטע נטיעה של שמחה בפורים', והנה בדרך כלל אין הנטיעה עת שמחה, שהרי יתכן ולא יצמחו הזרעים, ורק בעת הקצירה והאסיפה אז שמח האדם, וכמו"ש (תהלים קטו ה) 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו', אבל בפורים יש שמחה אף בעת נטיעה, כי מובטח לו שיראה פירות ופירי פירות מעמלו, מפני שכל שערי רחמים פתוחים לרווחה לפני כל אחד ואחד, והחכם יבוא ויפעל רפואות וישועות בתפילתו. וכמו שאמרו קמאי בצחות 'יעדער שמוגער - ווערט א צדיק גוזר', פירוש שאף קל שבקלים זוכה להיות בבחינת צדיק גוזר שהקב"ה מקיים דבריו, וכל אחד ואחד מקבל כח גדול מאד - שיהא בידו להפוך ולבטל כל גזירות רעות ולפעול נשגבות בתפילתו.

וזהו על מקרא מגילה, ועל זה יענה הקהל אמן בכוונה גדולה [וכיוון ה'ישמח ישראל' (פורים סוף אות ג) לדעתיה, שאף הוא מפרש מדיליה 'מקרא מגילה' מלשון הזמנה והתאספות, שכל האורות מתאספים ומתגלים בעת קריאת המגילה].

ב' בית אהרן (לשבת זכור סו:ו) הפליג וכתב 'צדיקים אומרים, שהם מסתכלים בהמגילה כל מה שיהיה בכל השנה'. ואילו הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע אמר, שבעת קריאת המגילה נפתחים שערי גן עדן.

בספר 'שארית ישראל' (שער הזמנים שער ב, פורים ד"ה אף) להרה"ק מווילעדניק זי"ע כתב, 'בקריאת המגילה יש תיקון לכל הגילויים - גילוי עריות ח"ו, והיינו כי בעת הקריאה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל, ואף על עבירות החמורות ביותר, וכנרמז באותיות 'מגילה'. ולא רק ברוחניות הדברים אמורים כי גם בענייני גשמיות נשפע שפע רב בבני חיי ומזוני ע"י קריאת המגילה²¹.

מעשה בראשית למאוד... ואזניכם שמעו מה גדלו ומה עמקו דברי המגילה ההיא, אף גם יש ללמוד ממנה דברים רבים למוסר והנהגת אדם אשר יעשה וחי בהם.

נלהבים המה דברי ה'קב הישר' (פרק צט) 'ראה בעיניך קדושת מועדים אלו, בכל מועד ומועד יש בהן קדושות וסודות נפלאים, וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאד, ואין אותו העולם מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו כי אם פעם אחד בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת מגילה, ומזה העולם היה שורש נשמתו של מרדכי הצדיק, וצריכין אנו לעורר רחמים שיתגלה העולם הנ"ל לחוץ, וישפיע ויאיר על רישיה דעמיה המתאספים לשמוע מקרא מגילה בלב טהור בלב של כוונה²², ומבאר ה'קב הישר' שזו כוונת הברכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה', מלשון הזמנה, כמו (במדבר י ב) 'למקרא העדה ולמסע את המחנות', פירוש 'שציונו השי"ת לעורר כוונה ולהוציא אותה הארה גדולה לחוץ,

נב. וכך ביאר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע (ד"ת מהדו"ב אות עו) את לשון המשנה (מגילה יז) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', למפרע מלשון פרעון, כי הקורא את המגילה רק בכדי לפרוע את חובתו ולהסיר עול 'חובת הקריאה' מעל צווארו, ואינו קורא אותה בהתעוררות הלב להתבונן בחסדי ה' עם בניו בני ישראל, 'לא יצא' - והפסיד את עיקר המטרה שבקריאת המגילה להתבונן בכתוב בה, בחסד ה' שגמל עם בני ישראל עם קרובו על ידי השגחה פרטית ומדוקדקת, ורק בכך יקיים חובתו.

נג. סיפר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, שפעם חבשו את הרה"ק הרמ"מ מרימנוב זי"ע בבית האסורים, ושומרי בית הסוהר נתנו רשות להכניס רק חפץ אחד, ושאלו אותו מה ברצונו לקבל, ועל אף שהימים היו ימי תקופת תמוז ביקש הרה"ק מרימנוב להביא מגילת אסתר כשרה כתובה בדיו על קלף, כשמוע תלמידו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע את תשובתו הזהיר את התלמידים לבל ימלאו בקשתו בשום פנים ואופן, כי אם יקבל לידו את המגילה יחריב את העולם לתוהו ובוהו.

הרה"ק ממונקאטש זי"ע סיפר האי עובדא, ומסיק מזה - כמה גדולה סגולת קריאת המגילה, דהא קיימא לן (מנחות עב) 'חביבה מצוה בשעתה', ואם היה ביד הרה"ק מרימנוב לפעול נשגבות על ידי קריאתה באמצע ימות השנה, ק"ו שעל ידי הקריאה בזמנה אפשר לבנות ולשכלל עולמות ודברים נעלים.

וכבר איתא במדרש (אסת"ר ט ב) דמשום הכי יעצו זרש וכל אוהביו להמן לעשות עץ גבוה לתלות עליו את מרדכי, כי ידעו שהקב"ה עשה ניסים לישראל במים, שנבקע להם ים סוף, וכן הציל את חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ולכן התחכמו ובחרו בדבר חדש שעדיין לא ניצלו ישראל ממנו, כדי שלא יוכל מרדכי להינצל, ע"כ דברי המדרש.

והדברים סתומים ואומרים דרשני, וכי טפשים היו שלא ידעו שאין בין נס הנעשה במים לנס הנעשה מעץ לפני הקב"ה, וביותר תגדל הקושיא לאיזה צורך גילו לנו חז"ל לדורות מחשבת זרש ושאר אוהבי המן, ופירש ה'אגרא דכלה' (פרשת עקב) שבמשך הדורות עשה הקב"ה נסים ונפלאות בעולם הזה, וכאשר בני אדם מספרים אח"כ מנפלאותיו הרי הם מעוררים בזה שוב את הניסים שהתרחשו בימים ההם, ולכן חששו יועציו שאם יאמר המן לאחשוורוש להטביע את מרדכי בנהר אזי ילמדו ישראל פרשת קריעת ים סוף ועי"ז ינצל מרדכי מידיהם, וכן אם יאמרו לשורפו יעסקו בתורה במעשה ד'חנניה מישאל ועזריה' בספר דניאל ותתקרב האש, לפיכך החליטו להעבירו מן העולם בדרך

ולמדנו כן נמי ממה שכתבו הפוסקים (עי' סי' תרצ"ג ס"א המגילה' בקשות ותחנונים לפני המקום, ועל זה מבקשים ובמשנ"ב) לומר אחר הקריאה קדיש תתקבל - 'תתקבל צלותהון ובעותהון' - וקאי על התפילות הרמוזות שהוא בקשה שיתקבלו התפילות, ומכאן שכל 'קריאת והנסתרות בלשון המגילה".

חדשה שעדיין לא הציל ממנה הקב"ה את ישראל, וממילא לא יוכלו לעורר את הנס על ידי קריאת הפרשה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ריחם עליהם וברא להם נס חדש וניצלו מצפרניהם.

מדבריהם למדנו, שבכח הקריאה ב'דברי התורה' של הניסים לעורר את הניסים שאירעו בימים ההם, וביותר בלימוד הנס של פורים ב'קריאת המגילה', כיו"ב, כתב בספר 'ארץ החיים' על מגילת אסתר מהרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע לפרש דברי הגמרא (מגילה ז.) 'שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות', וכתב דכידוע שסיפורי המעשיות שבתורה מה שהקב"ה עשה גדולות ונפלאות לישראל המה מסוגלים לספר כל איש בעת צרכו לישועה... וכמאמר הקרא (קהלת א ט) 'מה שהיה הוא שיהיה', פירוש, הסיפור של מה שהיה הוא הכנה אל מה שיהיה עוד ישועה. וזהו שאמרה אסתר 'קבעוני לדורות', פירוש קבעוני שיהא מעשה זו כתובה בספר כדי שתשועתי תהיה לנצח בכל דור ודור להיות ישראל נושע בה' על ידי קריאת המעשה של המגילה.

ומסיים, וז"ל, וזה פירוש 'והימים האלה נזכרים' - בסיפור המעשה שלהם, ונעשים - ונעשה עתה ישועה בארץ כמאז ומקדם בכל דור ודור, ולא דוקא כל דור ודור, אלא אף משפחה ומשפחה ועיר ועיר - כל אחד בעת הצורך לישועה יזכור הנס הלז וינצל.

עד כאן הדברים אמורים בקורא את המגילה גם שלא בזמנה, ועל אחת כמה וכמה בקריאת המגילה ביום הפורים עצמו, וכן כתב ה'בני יששכר' (אדר ד ו) 'נראה לי, וניצולים [מכל צרות ויסורים] בכל שנה על ידי קריאת המגילה וצדקה'. איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת, אסתר אות ח, וכן הוא בימאור ושמשי' רמזי פורים ד"ה בגמרא הקורא בשם האור המאיר) על לשון המשנה (מגילה ז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא, שקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע - בעבר) נעשו נסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא', והיינו שהדברים האלה נזכרים ונעשים עכשיו בפועל ממש.

והוכיח זאת החידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם) ממה שאמרו שצריך לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת מפני שמתו כאחד, והיינו שעתה בזמן הזה הם 'מתים' מחדש, שמתעורר עתה כח הנס, וע"כ יש לקרוא בכל שנה בנשימה אחת. וכן כתב התפארת שלמה (רמזי פורים ד"ה בגמרא מגילה), וז"ל, וזה פירוש הגמרא (מגילה ד:) 'מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה', פירוש, ע"י קריאת המגילה יורד ההשפעות בבני חיי ומזוני לכנסת ישראל, ומפני כן המצווה לפשוט את המגילה כאגרת כדי שיתפשט השפעות טובות לכל העולם, אמן.

עוד כתב שם שתיבת 'מגילה' (חסר יו"ד) עולה בגימטריא כמנין 'מזלא' (ע"ח), ללמדנו שבעת קריאת המגילה אפשר לפעול שפע רב בבני חיי ומזוני, שהרי אמרו (מו"ק כח.) בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, ואם כן בעת הזאת אפשר להפוך את מזלו מרעה לטובה.

וכך כתב הרה"ק ה'ליקוטי מהרי"ל' זי"ע (תלמיד הרה"ק הר"א מליזענסק) בזה"ל, ומצינו מאחז"ל (מגילה טז:) 'ליהודים היתה אורה זו תורה, ששון זו מילה, ויקר זו תפילין'. ויוכל להיות רמז, תורה היינו פרנסה, כי אם אין קמח וכו'. וששון זו מילה, היינו בני. ויקר זו תפילין, היינו חיי, כי הזהיר בתפילין הוא מאריך ימים (מנחות מד.). נמצא בקריאת מגילה ג"כ נמשך על ישראל ענין שלש הנ"ל, ובתוכם נכלל כל הצטרכות.

כן אמרו צדיקים, שבעת הקריאה יכולים חשוכי בנים להיושע בדבר ישועה ורחמים (ובכלל זה, אלו שיש להם צער גדול בנים רח"ל, שיכולים לזכות לראות נחת דקדושה מיוצאי הלציהם), ונרמז בתחילת המגילה וסופה, שפותחת בתיבת 'ויהי' שהיא לשון צער (מגילה י.), ומסתיימת בפסוק (י ג) 'דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו', והיינו שאפשר לזכות ל'ונהפוך הוא', ולשנות את הצער לשמחה גדולה בהולדת בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

ומעשה באחד שהזכיר את עצמו בפורים לפני הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שיברכו בזש"ק, נענה הרה"ק שיום הפורים מסוגל לזש"ק, על פי מאמרו של ה'חזוה' מלובלין זי"ע שהקב"ה מקיים מצות 'משלוח מנות' על ידי שנותן 'איש' זה בנים 'לרעהו' אלו ישראל.

נד. ויתכן שנרמז כן בגמרא (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולא לחינם ילפינן כן ממקרא זה דאיירי מענייני תפילה, רק משום דאתקשי לגמרי אהדדי, וכולה חטיבה אחת היא של תפלה.

הדר קבלוה - קבלות טובות בעת קריאת המגילה

זמן קריאת המגילה הוא עת ראוי ומוכשר לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכדברי הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדימשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה לפורים) שכתב דברים חוצבי להבות אש בענין זה, והא לך לשון קדשו 'ומעתה יתלהב לב האדם בקראו המגילה, ויכוון בקראו ובשמעו המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצותיו וכו', ויכוין את עצמו - מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עליו עול תורתו ומצותיו יתברך שמו'.

ומזוסיף שם, שיש לזכור כי פורים הוא כיום הכיפורים, שהקב"ה סולח ומוחל לבני ישראל על כל עוונותיהם, לפיכך צריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד, ולהחליט בהחלטה נמורה שלא ישוב לכסלה עוד, והשעה המוכשרת לכך היא בעת קריאת המגילה שאז מטהר הקב"ה את ישראל באתערותא דלעילא, ועל האדם לעורר לבו ולהתקרב אליו יתב"ש"ג.

צהלה ושמחה - מצות שמחה בפורים

בתיב (אסתר ט כב) 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה'. וכתב ב'שאלתות' לרב אחאי גאון 'דמחייבין

דבית ישראל למיכל ולמשתה בפוריא, ואודווי ושבוחי קמי שמיא על כל ניסא דעביד להון קב"ה, דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה'. ויש ללמוד על ריבוי השמחה ממה שהביא ה'בית יוסף' (סי' תרצ"ה) מה שכתב ה'ארחות חיים' (דין סעודת פורים) 'לפרש בהא דאיתא בגמ' (מגילה ז:) 'סעודת פורים' שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב, שאין הכוונה דווקא למי שעושה סעודתו בלילה ממש, אלא למי שעושה סעודתו 'בעין לילה, בשאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויו"ט', וללמד יצא על אופן השמחה שתהא מתוך 'אורה' ובשמחה וטוב לבב...

איתא ב'אמרי נועם' הקדמון (במדבר ז יז) לרמוז בהא דכתיב (אסתר ח יג) 'להיות היהודים עתודים', בוא"ו [כך הוא ה'כתיב', ואילו ה'קרי' הוא עתידים], שהיהודים יש להם להיות כעתודים בפורים לשמוח ולקפוץ [עתודים מרמוז על 'עתודים' שהם מיני צאן ובקר גדולים].¹²

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט) בגדל 'התיקונים' הנפעלים על ידי השמחה, וז"ל, 'הדר קבלוה בימי אחשורוש'¹³, נראה שניתקן עתה בימי הפורים קלקול הנעשה, לכן הימים נזכרים

נה. סיפר הרה"ק ה'ישועות משה' מויז'ניץ זי"ע, שנה אחת כאשר קרא זקנו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע את המגילה, עמד לצידו החסיד הנגיד רבי שמואל אליהו שטערן ז"ל וכאשר קרא הרבי את הפסוק (ג א) מדוע אתה עובר את מצות המלך געה החסיד בבכי תמרורים מאין הפוגות, כי באותה שעה התעורר לחזור בתשובה על שנכשל במשך השנה לעבור על מצוות מלך מלכי המלכים, וסיים ה'ישועות משה' ואמר, שבאותו מעמד לא ידע בפני מי להתבונן, אם על זקנו הקורא את המגילה בקדושה ובטהרה, או על החסיד ששופך לב כמים וחוזר בתשובה מעומק הלב. נוראות אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שכדאי לו לאדם לחיות שבעים שנה בעולם הזה ולסבול תלאות ונסיונות שונים, והכל כדי לשמוע קריאת מגילה פעם אחת בחיים.

נו. ומן העניין להביא מה שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (קדושה רביעית) בהאי לישנא קדישא, ובכל כזית וכזית שאוכל, יכוין ששמח בעול תורה ומצות, וישמח ויעלוז בקבלת התורה, וגם ישמח ויעלוז ויכוין באכילה ושתיה שכל האוה"ע יעשה עמנו טובות וכל הרעות יתהפכו לטוב, ויקוים בנו 'ולא שמע אלוקים אל בלעם ויהפוך ה' אלוקיך את הקללה לברכה'.

נד. ומכאן תשכיל להבין, כי הגם שנתבאר בהרחבה על כוחה הגדול של התפילה ביום קדוש זה, כי מה שאלתך וינתן לך, אך אין הדברים אמורים להתפלל בזעקה ובמספד ושק ואפר יוצע לרבים... אלא יהיו התפילות מתוך שמחה ואמונה עזה שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו, ומתוך רקידה של מצווה וקפיצות כעתודים...

נח. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע לרמוז במה שאמרו 'כל הפושט יד נותנים לו', בזה"ל, והוא רמז שנותנין מן השמים בפורים לכל מי שפושט יד לבוא להטהר, אף שעדיין איננו ראוי, אם אך מקבל על עצמו על להבא. ונראה דכמו שבכל שנה מתעורר הנס כן נמי מתעורר הא דקיימו וקבלו והימים בעצמם מסייעים שנהיה בכח לקבל על להבא באמת ובלב שלם. עוד כתב 'אך בפורים יהיה מי שיהיה, אפילו מי שהיה עד כה כעיר פרוצה אין חומה נמי נותנין לו מן השמים אם אך רוצה בכל לב לקבל'.

איש לרעהו - יום שימת אהבה ורעות
 מעיקרי עבודת היום הוא להיות 'איש לרעהו' - להרבות
 באהבת ישראל בלי גבול, לתת עיניו וליבו
 לרווחת הזולת^א. ולשם כך תקנו חז"ל משלוח מנות
 איש לרעהו^ב להרבות אהבה^ג וידידות^ד, וכן את
 מצות מתנות לאביונים^ה.

ונעשים. ולכן המצוה לענג הגוף ואיתא בזה"ק כי
 בפורים מתקנים ע"י עונג כמו בזה"ב ע"י עינוי ע"ש.
 וכמו בזה"ב נגמר הכפרה ואמר סלחתי והוא ע"י תשובה
 במ' יום שע"ז נתקן ימי אלול לתשובה מיראה. וכמו
 בן בחדש אדר מאהבה ושמחה זוכין לתשובה^ו וע"י
 שנתקן העשיה, לכן המצוה במשתה ושמחה^ז.

נט. דבר נפלא אמר הגה"צ רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א לדרוש בלשון התפילה 'והסר ממנו יגון ואנחה, ומלוך
 עלינו מהרה אתה ה' לבדך', כי רק לאחר שמסיר מעצמו כל מיני יגון ואנחה או אז יכול להמליך את הקב"ה
 עליו... מעתה יתבאר היטב עניין 'הדור קבלוה ברצון' - קבלת התורה והמלכת קוב"ה ביום הפורים, כי בהאי יומא
 בו כולנו בשמחה גדולה ועצומה אז הזמן הראוי להמליך את הקב"ה, ולכן מכריזים בעת קריאת המגילה 'המלך...
 המלך...' שוב ושוב.

ס. בעל המעשה רוקח' זצ"ל התגורר בהאלאנד (הולנד) השוכנת על אחד מאיי הים, פעם הגיע נחיל גדול של תולעים
 והציף את כל פני המדינה, והיה חשש של סכנת נפשות שיכלו התולעים את כל האוכל, משלא הצליח המושל
 לגרשם מגבולות המדינה קבע יום תענית לכל התושבים בכל עיירות מלכותו כדי שכולם יתפללו על הגזירה שתיבטל,
 והנה היום שבו בחר לקבוע בו התענית חל בפורים, והיהודים לא ידעו כדת מה לעשות, שהרי לא יתכן לצום
 בפורים, ולאידך גיסא אם ישמע המושל שהם עושים סעודות גדולות יענשם בעונש גדול, ולכן פנו אל המעשה
 רוקח' כדי להתייעץ עמו ולשמוע חוות דעתו, הקשיב לדבריהם ופסק לבל ישביתו את יום הפורים, ובשום אופן לא
 יצומו, ואדרבה יאכלו וישתו כמצות היום, וציווה על כל בעלי החנויות לפתוח שעריהם לרחבה ולתת מאכל ומשתה
 - בשר ודגים וכל מטעמים, לכל הרוצה ליטול בחינם, והוא התחייב לשלם להם את כל ההוצאות, וכן הווה, שכל
 גויי הארץ התכנסו לבית תיפלתם וצמו כל אותו היום, ולהבדיל בני ישראל עם קודש ישבו משפחה ומשפחה ועיר
 ועיר וסעדו סעודות גדולות כיד המלך, ויהי ממחרת יום הפורים הייתה הרווחה לכל העיר, כי לפתע פתאום הלכו
 כל התולעים ונעלמו כלעומת שבאו.

ויהי כאשר שמע מושל העיר שהיהודים לא קיימו את דבריו להתענות ביום הזה, חרה לו הדבר מאד, וביותר
 כעס על הסעודות הגדולות שערכו ברבים, אך מאחר שהעריץ מאד את היהודים ובראשם המעשה רוקח', ובפרט
 כאשר למחרתו אירע הנס שנעלמו התולעים הבין שיש דברים בגו, הלך אל המעשה רוקח' כדי לברר אצלו פשר
 הדבר, מששטח את שאלתו לפניו השיב לו בניחותא ובטוב טעם, דהנה כולנו יודעים ומאמינים שאין פורענות באה
 לעולם כי אם בשביל ישראל, ולכן בעת צער ויסורים עליהם להתעורר ולחזור בתשובה, דהיינו לשוב אליו יתב"ש
 ולעשות רצונו, והלא בפורים נצטווינו לאכול ולשתות ולשמוח, לכן אלמלא היינו מקיימים רצון ה' לא היינו נענים
 בתפילה, שהרי תכלית התשובה היא להתקרב אליו יתב"ש, ואכן בגלל שקיימנו את המצוה כרצון אבינו שבשמים
 ניצלנו ממות לחיים (הובא בדברי שמואל פורים). ולדין ייאמר, הרבה 'תולעים' הרוחשין בראש ובלב, בגוף ובנפש...
 נעלמים כלא היו על ידי שמחת הפורים.

סא. סיפר אחד מחשובי החבורה בבית שמש (רבי יוסף מאיר) אשר רגיל הוא לשמוע קריאת המגילה בביהמ"ד פלוני,
 שם קורא את המגילה בעל קורא מופלג במתיקות ובעריבות ובדקדוק, לפני כמה שנים הלך קודם המגילה
 לטהר עצמו במקווה הנמצאת תחת ביהמ"ד אחר העומד תחת נשיאות אדמו"ר אחד אשר באותה שנה שהה בחו"ל
 בפורים, כאשר יצא מן המקווה פגע בו בנו של הרבי והודיעו כי הוא 'התשיעי' למנין... מיד הבין את אשר לפניו,
 ועל אף שנכספה נפשו לשמוע את המגילה מהבעל הקורא המומחה, מכל מקום הבין כי עדיף להיטיב לאחרים
 וגמר בדעתו להישאר שם, ולא עוד אלא שהתקשר לחברו (ר' יחזקאל) שיבוא אף הוא להשלים למנין עשרה. לאחר
 שהחבר הגיע נדברו ביניהם כי הלא מצוה גוררת מצוה, והיות והבעל קורא בביהמ"ד בו שהו עתה הינו חשוך בנים
 רח"ל, והרי זמן קריאת המגילה הוא עת רצון ובפרט שהינם עוסקים במצוות גמילות חסדים ויש בכוחם להעתיר
 עד שתתקבל תפילתם, על כן מן הראוי שיקדישו את קריאת המגילה להעתיר בתחנונים לישועת הבעל קורא להיפקד
 במהרה, ואכן לאחר שבוע נושע הלה מצרתו, וכתשעה חודשים לאחר הפורים נתבשרו הכל בבשורת הילד הנולד.

בכל יום ויום לראות שלומה בעבור כי היתה יתומה ובצער התפיסה בבית הנכרי, ובזכות זה זכה לנס, וכתוב גם כן 'באמרם אליו יום ויום' וכו' (ג ד), שעי"י שבכל יום ויום מתהלך זכה לזה לנצח את המן הרשע ולהכעיסו בכל יום ויום. עכ"ל.

זכור בדבר ממש כתב הרה"ק ה'חתם סופר זי"ע (דרשות לח"ק ער"ה אדר דף קכ"ג טו"ד) וז"ל, זכר מעיינת בניסא רבא דפורים, יסודו בנוי על גמילת חסדו של מרדכי באמנו הדסה, יתומה מאב ואם. ועל כן קראו לה 'אסתר' - כי נסתרה דרכה ובהסתר פנים ממנה, והוא מרדכי גדול הסנהדרין וישב בשער המלך מעודו, לא חס על כבודו, ולקחה לו לבת ותהי לו כבת עינו, כי גם אחרי הלקחה לבית המלך השכים

ונודע לשון הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הי"ז), מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח לרעייו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו נידמה בשכינה, שנאמר (ישעיה נז טו) 'להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים'.

וכבר מצינו שכל תקפו של נס היה רק על ידי דאגת איש לרעהו והרצון להיטיב עמו¹⁰, וכה כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ז ד"ה ובבל) על הפסוק (אסתר ב יא) 'ובכל יום ויום מרדכי מתהלך', וז"ל, נראה שכל הדברים הנזכרים במגילה היה הכל לצורך הנס, ובודאי זה דבר גדול מאד שהיה כארבעה וחמשה שנים מעת הלקח אסתר לאחשוורוש, ומרדכי הצדיק הלך

סב. דבר חידוש מצינו ב'פלא יועץ' (ערך פורים) וז"ל, ומצות משלוח מנות איש לרעהו, אשריהם ישראל מקיימין אותה יותר מהחיוב, אבל מה טוב לשלח למאן דאיתיקור מתיקר בה כגון גדול לקטן, ולמאן דאית לה קפידא עלוה כדי לשמח לב אמללים ולהחיות לב נדכאים, ולהרבות אהבה ואחוה שלום ורעות, דכיון דעביד מצוה חדא ליעביד מצוה אחריתי.

וכך כתב ה'אלשיך' על המקרא במגילת אסתר - צום ובכי ומספד, 'מספד' הוא לאחרים, שכל אחד בכה על הצרה של רעהו, ועל כן כשנעשה הנס שלחו איש לרעהו משלוח מנות כהכרת הטוב על שבכה על צרתו. ובפירושו על תהילים במזמור על איילת השחר, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני, כי הנה היו ב' חטאים, א. שנהנו מסעודתו של אותו רשע ב. שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. והנה שני החטאים לא היו אצל העניים, כי אחשוורוש לא הזמין לסעודה וממילא לא נהנו, וגם נבוכדנצר לא התייחס אליהם אם השתחוו לצלם אם לאו. וממילא לא היו צריכים לצום, אלא שבכ"ז התענו עבור אחרים, ועל כן - לא בזה ולא שיקץ ענות עני ובשוועו אליו שמע. גם משום כך נתקן לתת להם מתנות לאביונים...

סג. וכמו שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע לפרש 'ומשלוח מנות איש לרעהו' - שה'משלוח מנות' יהיה אהבה וחיבה איש אל רעהו...

סד. ובזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע טעם הדבר שבמשלוח מנות צריך לתת שתי מנות ואילו במתנות לאביונים סגי במתנה אחת, כי רחמי האדם מתעוררים כשרואה אביון על כן לא הצריכו לתת לו יותר ממתנה אחת, אכן במשלוח מנות הרי מטבע הבריות שלא לתת לרעהו ב'עין טובה' ומקנא במה שיש לו, על כן תקנו לתת שנים בדווקא כדי לסגל לעצמו עין טובה - לתת מתוך נדיבות לב ואהבה ואחוה.

סה. אגב אורחא, שני קושיות הק' הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (עסיס רימוני על מגילת אסתר ד"ה כימים אשר נחו, נדפס בישמח משה על נ"ך), מדוע נכתב במגילה שמרדכי רצה לעשותם יו"ט בשעה שלבסוף נתבטלה כל קבלתם ליו"ט, ועוד תימה, למה רצו מרדכי ואסתר דבר שלא היה לו קיום לבסוף. ומבאר דחדא מתורצת בחברתה, דהנה איתא (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוה"כ, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט', ולכן מתחילה קבע מרדכי את יום הפורים ביו"ט ואיסור מלאכה כדי שלא ינכו את הוצאות הפורים ממה שנקצב לאדם בראש השנה, ואף שלבסוף לא נתקבל היו"ט לדורות מ"מ כיוון דכתיב (איוב כב כח) 'ותגזור אומר ויקם לך' קיבלו בשמים את דברי מרדכי שיהא בכלל יו"ט, לענין שלא ינכו את ההוצאות בכלל מה שקצוב לאדם בתחילת השנה, ולכן נכתב במגילה, כי בשמים נתקבל היום ליו"ט.

סו. ומן העניין להביא מה שכתב הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר (מאמר מרדכי, לפורים) זי"ע (ועוד צדיקים) שאי אפשר היה להכניע ולשבר את תוקף הקליפה והטומאה של המן עליו איתא בגמ' (מגילה יג:) 'ליכא דידיע לישנא בישא כהמן' אלא על ידי כח נגדי של שמירת הלשון, והוא ע"י 'אין אסתר מגדת'.

בשם ה'שב יעקב' זצ"ל, שכל העוסק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיומא, מובטח לו שהוא בן עולם הבא^ס, בן קבלתי סתמא, ולא ידענא טעמא^ס.

ובך פסק הרמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ג) בשם מהר"י ברונא, ללמוד תורה לפני הסעודה, דהא כתיב (אסתר ח טז) 'ליהודים היתה אורה' ודרשו חז"ל (מגילה טז:) 'אורה זו תורה'^ס.

ובבר אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א, פורים תקצ"ו), שלכאורה היה ראוי לקבוע את יום הפורים ליום י"ג באדר שבו היה הנס ששלטו היהודים המה בשונאיהם, וכדרך שתקנו את כל החגים ליום בו אירע הנס (וכגון חנוכה, ש'חנו כ"ה', ובו ביום כבר מדליקים נרות) ומדוע נקבע החג ליום המנוחה, אלא שאם באמת היו עושים את יום הפורים 'בשלושה עשר בו' אזי לא היה חילוק בין הפרזים למוקפין, וכולם כאחד היו חוגגים ביום י"ג והיה העולם שמם מתורה, על בן קבעו חז"ל לעשות הפורים ב'יום המנוחה', וממילא פורים הוא ב' ימים, י"ד לפרזים וט"ו למוקפין, ושוב לא יהא העולם בטל מלימוד התורה, כי בעת שהיהודים הפרזים יהיו עסוקים במצוות היום יעסקו יושבי המוקפין בתורה, וכן איפכא^ז.

במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - כי אז נפתחים כל שערי שמים

מצוות חכמים על כל איניש לבסומי בפורי'א^ע (מגילה ז:), והפליגו הצדיקים בסגולת מצווה זו, וכפי

והערב לידע שלומה ומה יעשה בה. ומשמע מקרא דשער המלך קאי נמי אשערי מלכו של עולם, כי דפק בעדה שערי רחמי שמים לבל תנוק ותכשל ח"ו, ובזכות זה החסד נעשו המה גם שניהם שלוחי דרחמנא לבער אבורי עמלק מן העולם ולבנות בית שני. עכ"ל.

אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים וביותר בין מגילה של לילה לשל יום

נאמר במגילה (ט כז), 'קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם' - ששבו לקבל את התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח:). שבהר סיני קיבלו את התורה מיראה ואילו בפורים קיבלו את התורה מאהבה, ופירש רש"י 'מאהבת הנס', על בן הזמן גרמא להנות בתורת ה' ביום זה. וכך כתב ב'יסוד ושורש העבודה' (שער המפקד פ"ו) הנה דרשו רבותינו ז"ל בגמרא הקדושה (מגילה דף טז:) עה"פ ליהודים היתה אורה וגו' אורה זו תורה, ופרש"י, אורה זו תורה - שגזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה עכ"ל. מזה יראה חיוב גדול ביום הזה על כל יודע ספר שילמוד תורתנו הקדושה, ולשמוח בלמודה, ולתת הודאה עצומה בפיו ובמחשבתו ליוצרנו ובוראנו ב"ה וב"ש, אשר היא עצת גוים ויפר מחשבות ערומים, המן הצר הצורר שגזר עלינו עם קדוש מלעסוק בתורתנו הקדושה והתמימה, וכן נזכר בשו"ע (סי' תרצ"ה בהג"ה). עכ"ל.

ידועים דברי ה'חתם סופר' (דרושים ואגרות, עמוד רמ"ה) שכתב 'קבלתי מרבי הרב מהו' מענדלי ליליג זצ"ל שהיה רב בביהמ"ד דק"ק פפד"מ, שקיבל מהגאון

סז. בדרך צחות יש להוסיף, שמכלל הדברים גם הלומד תורה בין מגילה דיממא דשנה זו למגילה דלילה לשנה הבאה מובטח לו שהוא בן עולם הבא...

סח. וכך כתב בעל ה'פלא יועץ' זי"ע בספרו 'עלוזו חסידים', ושמעתי על רב אחד שבליל פורים היה יושב ועוסק בתורה רוב הלילה, ואמר, בליל זה הכל אוכלים ושותים ושמחים ואין לו להקב"ה מי שיעסוק בתורתו, אעסוק אני, ותהא תורתני חשובה לפני המקום.

סט. והיו צדיקים שנהגו ללמוד הלכות פסח קודם הסעודה, דהא קיימא לן (פסחים ו.) 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום', ופורים הוא שלושים יום קודם פסח.

ע. כתב ה'בן יהוידע' (מגילה יב: ד"ה יום) על הא דאמרו (שם) על הפסוק (אסתר א י) 'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין', אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, וז"ל. פירוש, אל תתמה איך מתוך הסעודה של אחשוורוש שיש ממנה קטגוריא על ישראל, יצא לישראל תשועה גדולה והצלחה רבה - כי הריגת ושתי היא סיבת ישועת ישראל, שעיי"כ באה אסתר ולקחה מקומה ואח לצרה יולד. לכך אמר 'שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה', ולכן מצד זה יצא סנגוריא על ישראל, וצמחה להם ישועה בהריגת ושתי בו ביום, עכ"ל. ומכאן למדנו בגדולת כוחה של לימוד התורה להגן מן הצרות והייסורים.

עא. צדיקים היו ממשילים למלך בשר ודם שהיה צריך להעתיק משכנו לעיר אחרת, ובבוא משרתי המלך להעביר את כל חפצי המלך אל הארמון החדש פחדו שמא יבואו ליסטים ויגזלו מחפצי המלך ובעיקר את הכתובים

באר הפרשה - פרשת ויקרא - זכור - פורים

שהמליץ הרה"ק הייטב לב' זי"ע (יישב פנים לפורים - קול מגילה ד"ה ובבזה) בלשון הגמרא (מגילה ז: 'רווחא לבסימא שביח', שעל ידי ההתבסמות בפורים אפשר לזכות לריווח גדול והצלה בכל הענינים, שפע רב בפרנסה בהרחבה ושאר צרכי עמינו המרובים ע"ב. ורמז ליה הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע (שער יששכר מאמר ימי ששון אות נו) בלשון הכתוב (אסתר ה ו) 'ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לך', שמשתה היין עת

מסודות המלוכה ומצבא המלכות, על כן העמידו חיילים מזוינים שישמרו על השיירה לבל יפגעו במ אויבי המלך, ואכן הצליחו לשמור עליהם מכף כל אורב וליסטים ולהעבירם אל גנזי המלך בשמירה מעולה, אולם בבואם להעביר את כתר המלכות גבר החשש ולא רצה המלך לסמוך על שומריו. מה עשו, הניחו את הכתר המפואר בעגלה פשוטה ביותר, כיסוהו בבלאי בגדים שחוקים, וכך לא עלה בדעת הליסטים שנמצא כאן אוצר גדול ויקר.

כדבר הזה נעשה ביום הפורים, וכמו שהובא בספרי קודש (עיי" מאור ושמש פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוהכ"פ בעת אמירת 'כתר' מתגלים בכל שעות ה'מעט לעת' של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מן המלך ככל אשר יחפוץ ואף לפעול שנזכה לשלימות התיקון שתהיה לעתיד לבוא, אמנם כדי שלא תהא יד הכל ממשמשת בו קבעו חז"ל את היום הזה למשתה ושמחה [ואין בו איסור מלאכה או נוסח תפלה כביום טוב, ובמוצאי פורים אין מבדילים בין קודש לחול, וזה דומיא לעגלה הפשוטה, ולא עוד אלא שחז"ל הוסיפו החיוב להשתכר בגילופין ולבטל את הדעת והשכל, שהוא ענין כיסוי הכתר בסמרטוטין], והכל בכדי שאנשים פשוטים יהיו עסוקים בדברים בטלים ולא יגעו בכתר המלכות, אבל המשכיל יבין מזה שיש אוצר גדול מתחת לכל המסכים הללו, ובידו גלגול דברים נשגבים ונעלים.

עב. וכבר הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בשפתי צדיק פורים אות נ"ג) וז"ל בפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור, אך פן ידרוש שלא כהוגן כיבדו חז"ל בכוס, ואין שום הוה אמינא שנפסיד ח"ו על ידי תקנת חז"ל. כי מן הסתם עולה יותר נחת רוח מי שמבטל חפצו לשמור ולקיים ציווי חז"ל, מאשר יכוון לבקש עבור עצמו טובות אף שיפעול (בפרט, שאפשר להשתדל בתפילה עד עת שתייתו).

מפורסמים דברי ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לפרש טעם מצות שתית היין עד דלא ידע, ע"פ מעשה שהיה אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע [יש הרבה נוסחאות בסיפור זה, ואנו נקטנו את השמועה המקובלת בפי העולם], שפעם היה חוטא אחד שאסף סכום כסף גדול כדי לעבור בו עבירה, ויהי בהיותו בדרך עם צרור הכסף שמע קול יללה עולה מאחד הבורות, כאשר התקרב לשם ראה משפחה שלימה מישראל הנתונים בצרה ובשביה, והם סיפרו לו שלא שילמו את דמי החכירות שהיו חייבים לפריץ, ועל כן השליך אותם אל הבור הזה, שאל אותם האיש כמה כסף עליהם לשלם כדי לפרוע חובותיהם, נקב ראש המשפחה בסכום המדויק שהיה לו בכיסו לדבר עבירה, ויהי כשמוע האיש את דבריו לא ידע מה לעשות, והתלבט מאד אם להציל את המשפחה או להמשיך בדרכו הרעה, אך בסוף התגבר ברוחו והלך אל הפריץ ופדה את המשפחה מבאר שחת.

באותה שעה נעשה רעש גדול בשמים, אלו לימדו עליו זכות שהציל משפחה שלימה מישראל, וחלקם טענו שרשע הוא וחטא כל ימיו בפשעים וזדונות... עד שפסקו לתת לו את כח הברכה לברך את כל אשר יחפוץ וכל היוצא מפיו יתקיים, אולם כדי שלא יברך לכל אחד גזרו עליו בד בבד שיהא שיכור, ולא תהא דעתו צלולה עליו, וכן הוזה.

לימים הייתה גזירת עצירת גשמים בעולם, ומשכלו כל הקיצין שלחו משלחת חשובה של ראשי הקהילות אל מרן הבעש"ט הק' זי"ע כדי שיבקש עליהם רחמים, אולם הבעש"ט השיב את פניהם ריקם, באמרם שגזירה היא מלפני השי"ת ואין בידו לבטלה, ושלחם אל איש פלוני כדי שיתפלל עליהם, והוסיף ואמר להם, שאיש זה שיכור הוא המשתכר ביינו מן בוקר ועד ערב בכלל, ועליכם לתפוס אותו ברגעים הספורים שאחר קומו משנתו והתפכחותו משתיה הקודמת עד השתיה הבאה, ובשעה זו של צלילות הדעת עליכם להתעקש אצלו שיתפלל שירדו גשמים, ואכן נסעו להתם ולאחר תחבולות שונות מצאו אותו ב'עת רצון' כזו - וסיפרו לו שהעולם סובל מעצירת גשמים וברצונם שיתפלל עליהם, לגלג עליהם האיש על שבאו לאיש פשוט ונבזה כמותו, והלא שיכור הוא שאין לו בעולמו יותר מטיפה מרה של יי"ש ואיך יש בידו לפעול בתפלתו, אולם הם ענו לו שבאו בשליחות הבעש"ט, והם מאמינים באמונה שלימה שעל ידי תפילתו יושעו, בליט ברירה פרש ידיו אל ה' והתפלל עליהם שירדו גשמים, ואכן כאשר אמר 'משיב הרוח' נשב זיקא ובאמרו 'מוריד הגשם' ירדו גשמי ברכה בשפע. כאשר חזרו השליחים

רצון הוא לבקש ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים, כי יש שאמרו שעל כן נוהגים להאריך סעודת פורים לתוך 'ינתן לך' כל משאלותיך".

וסיפרו לפני הבעש"ט שאכן ירדו גשמים אחר תפילתו, גילה להם שהוא אותו שיכור שגזרו עליו מן השמים שכל ברכותיו יתקיימו.

לפי זה ביאר ה'חידושי הרי"ם' את הנאמר לעיל, כי ביום הזה אפשר לפעול ישועות נשגבות למעלה מדרך הטבע, ודוגמת אותו שיכור שכל דבריו וברכותיו התקיימו, כמרומוז במגילה (ו ב) 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך', לפיכך קבעו חז"ל דמחייב איניש לבסומי בפוריא.

מספרים, שכאשר הגיד כן ה'חידושי הרי"ם' ניגשו אליו החסידים עם פתקאות ובקשות ורצו למוסרם לו כדי שיעתיר עליהם בדבר ישועה ורחמים, נענה אליהם ואמר 'כנראה שעדיין לא התקדש עליכם חג הפורים...' שהרי צריך לשתות ולבטל הדעת ביין.

ובענינא דיומא רימז הרה"ק מסאטמאר בדרך הלצה בלשון הכתוב (בראשית ט ט) 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', דהנה רש"י פירש 'ויחל - עשה עצמו חולין', ואילו 'נח' משמעו מלשון מנוחה דהיינו יו"ט, הא כיצד, האם היה יום חול או יו"ט, ובעל כרחך צריך לומר שהיה 'יום טוב אין די וואָכן' [-יו"ט בימי החול], ואיזהו, זה יום הפורים שהוא יו"ט בימות החול, ואמרה תורה שניתן לנו יום זה בשביל 'איש האדמה' אלו הבקשות ארציות של הדייטים החפצים דברים גשמיים, והשעה מסוגלת לפעול לכך היא כאשר 'ויטע כרם', פירוש כששותים יין ומשתכרים כמצות היום, כאמור שעת רצון היא ושערי שמים פתוחים לתפילתנו.

עג. וכמו שהוכיח הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (לה"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) מדברי הש"ס (מגילה ז): ששנה אחת נתבסם רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחייה' (ביקש רחמים והחייהו), ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיוושע ולהיענות.

ונתן רמז לדבר כי ר"ת של ו'נאמן א'תה ל'החיות מ'תים הם כר"ת של ו'משלוח מ'נות א'יש ל'רעהו, וס"ת של ונאמן א'תה להחיות מ'תים הוא מתנ"ה, לרמז שעל ידי קיום מצוות היום - משלוח מנות ומתנות לאביונים ניתן להחיות מתים.

עוד כתב כי 'ע"י מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מבטלים תתק"ג מיני חלאים (עי' ברכות ח. תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם) ונשפעים החיים העליונים וניצול ממיתה ח"ו'.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע הי"ד פגש פעם בפורים באברך ההולך בדרך עם בתו הקטנה ושאלו לאן פניו מועדות, השיב הלה שבתו סובלת ממיחושים שונים והוא הולך לרופא פלוני כדי שיבדוק אותה, תמה הרה"ק מקארלין ושאל 'וכי בפורים הולכים לרופא, פורים איז משקה א רפואה' (ה'שתיה' היא 'הרפואה' ביום הפורים), ונתן לו משקה כדי לתת לה, ואכן נעלמו כל מכאוביה ונתרפאה.

סיפר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ זצ"ל, שהוא היה נוכח שנה אחת אצל רבו הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כאשר שהה בעיר לאדז' ביום הפורים, ובעת משתה היין היו פני הרה"ק בוערים כלפידיים בקדושה עילאה, לפתע נכנס החסיד רבי יודל ריבאק ז"ל במרוצה ובהלה, וסיפר בדמעות שליש שבנו הקטן נפל מקומה גבוהה בראשו על אבן גדולה, והרופאים הזהירוהו לבל יגעו בילד כלל, כי חיי הבן תלויין לו מנגד, ויהי כשמוע ה'בית אברהם' את דבריו הורה לו לתרום שלש מאות רובל כסף לצדקה עבור עניי ארץ ישראל (כך היתה דרכו בקודש בעת שהזכירו לפניו חולים הזקוקים לישועה, וביותר בעיר לאדז' שהיתה מקום מגורם של עשירים ובעלי נכסים), מיד התחייב החסיד לתת את מלא הסכום לידי הרבי, והתנצל על שאין לו כעת כסף מזומן לשלם, לפיכך יתן טשעק (צ'יק) עם סכום זה כדי שיזכה בנו לרפואה, אולם הרבי לא קיבל את דבריו, ושאלו האם בפעם הזאת גם 'יחזור' הטשעק כבפעם הקודמת (כי בעבר נתן טשעק לרבי, ופקידי הבאנק (בנק) לא נתנו מאומה בעדו, אחר שלא היה לו שם מעות כנגדו), אך החסיד התחייב והבטיח שבפעם הזאת יוכלו למשוך את מלא הסכום מחשבוננו, ובלבד שיפעל הרבי רפואה לבנו השרוי במצב של סכנה, מיד נטל ה'בית אברהם' תפוח שהיה על השלחן וזרקו על ראשו בחזקה, וצעק לעברו שיחזור לביתו, בכה החסיד ותמה 'איך אעלה אל ביתי כאשר בני מוטל על ערש דוי ומפרפר בין חיים למות', אולם הרבי ציוה עליו שוב לחזור

אריה שנאמר (שם כב) הושיעני מפי אריה, ועתה בואו חשבון, שהרי כל דבריו אינם אלא כלפי אחשוורוש הרשע צורר היהודים (עי' שם יד.), אשר ביטל את עבודת בית המקדש, וכתב דת לאבד את כל בני ישראל בשמחה גדולה, ואף על פי כן הבינה אסתר המלכה שחטאה בלשונה כמה שכינתה אותו בשם 'כלב', עד שסברה שמא מחמת כן נסתלקה הימנה שכינה, ומעתה קל וחומר אלף פעמים עד כמה חמור הפגם של המכנה שם לאחד מישראל.

והנה אמרו חז"ל 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', אמנם, עם כל חשיבותו ומעלתו של ה'בסומי', רבות יש לזוהר שלא תצא תקלה מתחת ידו, כי מי שאינו נזהר בזה חלילה ובשכרותו פוגע ח"ו בהרצובות לשונו אפילו רק ב'נפש אחת מישראל' וודאי עדיף לו שלא ישתה ויצא שכרו בהפסדו". כי לא אמרו אלא עד דלא ידע -

ד"ה וצא הלחם), לרמוז בזה כדי להמשיך את כל אלו הישועות מסעודת פורים אל תוך 'הלילה' כלומר כל הצרות והיסורים שהם בבחינת לילה.

וכתב ב'מחזור וישרי' (סימן תס"ה) וז"ל פורים שכל אדם מאריך בסעודתו - זמן השמים ימלאו שאילתו, והיינו שימלאו משאלותיו בעת סעודת פורים.

לא יבושו ולא יכלמו - אף כשהוא 'לא ידע' לא יבייש את חברו

דברים נוראים ומבהילים כתב הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ג), שהנה איתא בגמ' (מנילה טו:) שבשעה שנכנסה אסתר לבית אחשוורוש נסתלקה הימנה שכינה, 'אמרה, קלי קלי למה עזבתני, שמא אתה הן על שונג כמוזר ועל אונם כרצון, או שמא על שקראתיו כלב שנאמר (תהילים כב כא) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, חזרה וקראתו

לביתו, בלית ברירה ליוו אותו כמה מחבריו אל עבר ביתו, ויהי כאשר הגיע הביתה פתח את הדלת וראה את בנו מסתובב כאחד האדם, ויהי לנס ולפלא.

והנה הגם שנעשה לו נס בזכות הצדקה לעניי אר"י ובכוחו הגדול של הרה"ק, מיהו הזמן גרמא לכך היה - משתה היין, ואותה שעה מסוגלת לפעול רפואות וישועות למעלה מדרך הטבע, ואף להחזיר נשמות לפגרים מתים, ועל כן מי פתי יבטל ויבזז רגע אחד מיום נשגב וגבוה כזה.

מעשה באחד מיקירי קרתא דירושלים שבמשך שנים רבות לא זכה להיפקד בבנים, והיה מזכיר את עצמו תמיד בפני רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, אך לעולם בירכו הרבי בשפה רפה ולפעמים אף לא השיב לו כלל, והבין החסיד שמצבו דחוק ביותר, ואעפ"כ לא נפל ברוחו והמשיך לפקוד את בית רבו תמידין כסדרן ולהזכיר את עצמו שוב ושוב לדבר ישועה ורחמים. שנה אחת ביום הפורים נכנס לבית המדרש של חסידי קארלין, ומצא שם את בני החבורה יושבים מבוססים בצוותא חדא כמצות היום, באותה שעה נגמר להם המשקה ובטוב לבם אמרו לו כולם כאחד, שאם יביא להם משקה 'מבטיחים' הם לו שלתקופת השנה יולד לו בן זכר, קיבל הלה את דבריהם, חיפש ומצא כמה בקבוקי יי"ש והביאם לפניו, והם שמחו על כך מאד והמשיכו בכך את הסעודה בהתרוממות.

אחר פורים נשתכח הדבר מלבם, וכאשר עברו כמה שבועות והישועה התמהמהה מלבוא שכח גם החסיד מאותה הבטחה, אולם כאשר פקד בפעם הבאה את בית רבו הרה"ק מקארלין והגיש לפניו את ה'קוויטל' (פיתקא בבקשת רחמים) בו ביקש שוב כדרכו לזכות לבנים, הביט הרבי והסתכל היטב ב'קוויטל' ואמר לו 'הרי כבר נושעת', ושאלו אצל מי היית ומי פעל עבורך ישועה רבתי זאת, נענה החסיד ואמר שלא מיניה ולא מקצתיה, כי לא היה אצל איזה צדיק בתקופה האחרונה... עד שנזכר מ'הבטחת' החסידים בפורים, וסיפר לפני הרבי דברים כהווייתן, שהחסידים אמרו לו להביא משקה ובשכר זה יזכה לשנה הבאה לחבוק בן, ויהי כשמוע כן הרה"ק מקארלין אורו פניו, ואמר 'אויב אזוי איז פשוט (אם כן פשיטא שנושעת), מיר האבן געקוקט האבען מיר געזעהן אז ס'איז נישט שייך (הסתכלנו וראינו שלא שייך לפעול עבורך ישועה בדרך הטבע, אמנם כאשר) יודען זיצן צוזאמען, און זיי ווייסן פון גארנישט קענען זיי אלץ בוקע זיין, ביז צום כסא הכבוד', (כאשר יהודים יושבים בצוותא חדא באהבה ואחיה ושלוש ורעות יש בכוחם לבקוע כל המחיצות ולהגיע עד לכסא הכבוד), וממילא אין שום חידוש איך פעלו דבר ישועה ורחמים רבים.

עד. וכך אמרו כי מצד אחד 'שכור' ר"ת ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, כי על ידי המשתה יכול להתעלות בתוקף השמחה עד שיבוא להודות להקב"ה, וליבו ובשרו ירננו לקל חי וכל עצמותיו תאמרנה ה' מי כמוך, ולא ידך

אשר עשה ה' לאבותינו ומשבחים לשמו הגדול, כמוהם יהיו צאצאי מעיו וכל אשר חפץ ה' בידו יצליח'.

ובך מפורש ב'כל בו' (סוף הל' פורים) 'חייב איניש לבסומי בפוריא ע"י, אבל לא שישתכר דהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לג"ע וש"ד וכמה עבירות זולתם, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם, וידבר אל לבם, וזוהי השמחה השלימה'.

עוד סמך לכך, מדברי הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד ('יד אפרים' על השו"ע תרצ"ה בדברי הט"ז סק"א) בענין 'עד דלא ידע', ובתו"ד מבאר שיעור שתיה בפורים, וז"ל. 'ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה, שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהלים קד טו) 'ויין ישמח לבב אנוש', ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעוון, ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב וכו', לכן אין לו להשתכר יותר מדאי שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל, וזהו שאמרו 'חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע' - הך 'עד' הוא 'ולא עד בכלל', ורצ"ל שגדר חיוב השתיה בזה לבסומי עד גבול דלא ידע, שמן הנבול הזה והלאה הוא ביטול כוונת חכמים לבסומי - כדי שיתן הלל והודאה, דכיוון שתתבלבל דעתו כל כך פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח

שע"י השתיה תבטל דעת השותה, אבל זאת לא אמרו ולא התירו שיגרום בשתייתו שגם חברו יצא מדעתו מחמתו, ע"י אונאת דברים והלבנת פנים הפוגעים באדם עד עמקי נשמתו"ה.

והיינו דקאמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, שהר"ת של ע"ד ד'לא ידע' הוא 'ידע', כי צריך ידיעה גדולה איך לקיים מאמר זה.

ופשיטא דבכהאי גוונא, עדיף טפי לסמוך על גדולי הפוסקים (יד אפרים הובא לקמן) דמה שאמרו 'עד דלא ידע' היינו עד ולא עד בכלל, וכן נקטו הרבה אחרונים (עי' באו"ח סימן תרצ"ה ובנו"כ שם) שהחיוב הוא לשותות יותר מלימודו ותו לא, ולכן הרוצה להדר על עצמו ולהשתכר - אסור לו לעשות כן אלא אם הוא יודע בבירור שלא יפגע ולא יצער את חברו, אבל אם יש לו ספק ספיקא שמא לא יוכל להיזהר בכך אזי ברור שעדיף טפי שימנע בשב ואל תעשה מלהשתכר"י.

בזכות זהירות זו יתברך ברוב הברכות כמו שהאריך ב'מטה משה' (תתרי"ב) עד כמה חיוב גדול הוא להיזהר ולהישמר שלא תביא לו השתיה מצב של שכרות וזלזול ב'הלכות התורה' כנשילת ידים, ברכהמ"ז ותפילה, ומסיים שם - 'וכל היוצא בעקבי הרועים לעשות את כל המעשים האלה ע"פ דרכם (דהיינו בזהירות שלא לבוא לידי מכשול ע"י השתיה), ושמחים בזכרם את כל הנסים

'שתוי' ר"ת שמור תם וראה ישר (תהלים לו לו), כי צריך שפתותיו כמרחבי רקיע ברון שיר ושבח ולא להיפך ח"ו.

עה. ומידה טובה מרובה, גבי מרדכי כתיב 'ודובר שלום לכל זרעו', ואמר מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי הנה מרדכי הצדיק נעשה מקורב למלכות, ולא רק 'מקורב', אלא 'משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים', אמנם, עם כל זה עדיין היה דובר שלום - היה אומר 'גוט מארגן, א גוט יאהר' וכו' לכל זרעו - צו יעדן אינגעלע (לכל ילד), ולא הרגיש שום פתיחות כבוד בזה אלא 'ודובר שלום לכל זרעו'... (פניני רבינו הגרי"ז).

עו. הנני מאריך בכל זה, כי עיני ראו ולא זר, כאשר השתתפתי בשמחת שבע ברכות לחתן ביום הפורים, ובאמצע המשתה קם אחד מחבריו של החתן כטוב לבו ביין והזכיר לו 'מעשיו הראשונים' בפני קהל ועדה, ועתה מצא מקום לגבות את חובו, והגם שכלפי חוץ הראה החתן פנים שוחקות, אך ביודעי קאמינא שאחר הסעודה הסתגר החתן בחדר לפניו מחדר, ובכה בדמעות שליש מחמת הדברים הקשים כגידין שפצעו את רגשותיו כמדקרות חרב. ועתה נחזי אנן, וכי לזאת התכוונו חז"ל במצות 'עד דלא ידע', והלא לא יתכן שמצוה תביא את האדם לידי עבירה שחמורה כשפיכות דמים, על כן במקום דאיכא למיחש להכי פשיטא שלא ישתה יין כלל, ושב ואל תעשה עדיף.

עז. בספר 'דברי שלום' (להרה"ק ר' שלום מבראהין זי"ע) מביא מזקיננו (הרה"ק ר' שלמה חיים זי"ע), שעל כן דייקו חז"ל בלשונם ואמרו 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', ולא אמרו 'לבסומי ביין', כי חובת האדם לשמוח עם יום הפורים עצמו, ולא יהא היין אלא כאמצעי לסלק את העצבות והדאגות המסובבים אותו כל ימות השנה, ותהיה השמחה בעיצומו של יום.

ולפאר על תוקף הנם, ואתבונן אליו בבוקר וראיתי כי נכון הוא'.

ובזה מפרש מדוע אחר מימרא זו של 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' הסמיכו בגמרא את העובדא 'קם רבה ושחטיה לרבי זירא', והלא זה מעשה לסתור, דמהא משמע שאינו ראוי להשתכר, שהרי נגרם מזה מכשול גדול כל כך. אך להאמור כוונת הגמרא לומר שיש גבול בשתיה ואסור להשתכר יותר מדאי, דפוק חזי מה עלה להם, [ונעתיק לשונו, כי אלמלא יצאו הדברים מפי גדול בתורה כמו ה'בית אפרים' לא היה אפשר לומר כן] 'ולפי שלא נשמרו מלעבור הגבול בא הדבר לידי סכנה, לכך יש לזהר שלא לבסומי רק עד הגבול הזה דלא ידע, ולא יעבור'.

ומבאן שענין השתיה בפורים היא לרומם את הלב מן הגשמיות והחומריות, ועי"ז יוכל בשר ודם להודות על הניסים ועל הנפלאות מתוך חרדה ושמחה, אבל המשתכר כשכרותו של לוש הרי הוא משבש את דעתו ואינו יכול להודות כלל, ולא עוד אלא שהוא עלול לבוא לידי איסורים חמורים, דהרבה שכרות עושה, וישקול מעשיו במאזני פלס ויזהר כל אחד כפום שיעורא דליביה שלא יבא לידי עון רציחה בהלבנת פנים...

לא ביקשה דבר - מעלת הוותרנות וקבלת בזיונות באהבה איתא בגמ' (מגילה יב:) על הכתוב (אסתר א ז) 'וכלים מכלים שונים' שהיה אחשוורוש הרשע משתמש בכלי המקדש לסעודתו, ואמר רבא, באותה שעה יצתה בת קול ואמרה ראשונים מתו מפני כלים ואתם שונים בהם. ואכן עוון זה הביא למיתתה של ושתי, וכדבריהם ז"ל (שם יא:) אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו - שאחשוורוש הוציא כלי המקדש והשתמש בהם בסעודתו - בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי. ולכאורה יש

לתמוה, מדוע הרג את ושתי ולא את אחשוורוש, והרי הוא זה שהשתמש בכל הקודש, והיה דינו ליהרג כשם שבלשצאר מלך בבל נהרג באותו הלילה שהשתמש בכלי הקודש.

וביארנו בשם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצוק"ל, עפ"י מה דאיתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך 'רבינו הקדוש', ובעי"ז ר"ה ז.) רב הונא בריה דרביב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם (העליון) כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם, עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מידותיו, מיד פשרוני ממיתה לחיים'. ומכאן שבזכות ה'וויתור' משלו ניצול אדם ממות לחיים כפשוטו ממש ע"ה. והנה באותה סעודה צוה אחשוורוש 'לעשות כרצון איש ואיש', ולא עמד על שלו שכולם יעשו כרצונו ע"ה, וויתור זה הצילו מכל עונש. רק ושתי ש'עשתה משתה נשים בית המלכות' - שנחגה כמלכה באותה סעודה שהכל חייבים לשמוע לקולה, כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו ובא שטן והרג את ושתי.

עוד ביארנו בזה, כי באותו יום ביישה אותו ושתי והטיחה בו דברים קשים מאד, שכינתה אותו בלשון גנאי ואמרה לו (מגילה יב:) שמע נא 'שומר הסוסים' של אבי (אחשוורוש היה שומר סוסיו של בלשצאר) - אבי היה שותה יין כנגד אלף אנשים ולא השתכר, ואילו אתה - קצת יין שתית וכבר השתכרת והשתתית, וע"י אותה בושה הומתקה הגזירה מעליו, ולכן יצא הקצף רק על ושתי שהיא נהרגה ולא הוא, והיינו דכתיב 'וכלים מכלים שונים' - קרי ביה מכלים, שעל ידי הבושה והכלימה השתנה גזר דינו וניצול מן המות לחיים². מעתה יש

עח. וישים אל ליבו מה שאמרו בגמרא (מגילה יב:) כי מרדכי הצדיק (בן יאיר בן שמעי) נולד רק בזכות שדוד המלך העביר על מידותיו ונמנע מלהרוג את 'שמעי בן גרא' שקילל אותו, מתוך האמונה 'כי ה' אמר לו קלל' (שמואל ב' טז ז), והרי שרק בזכות העברה על המידות והאמונה בה' נולד מרדכי ונצמחה הישועה.

עט. והדברים צריכים חיזוק ביותר ביום הפורים, כאשר לרוב מצוות היום מצויים גם 'תקלות' שונות, ואין נעשה הכל כרצונו, וד"ל, וצריך לעמוד על המשמר שלא יתרגז ויקפיד בבית ובחוץ, אלא לא יעמוד על מידותיו, וינהג במידת הוותרנות, ובכך ירוויח גם שלא להעכיר את שמחת הפורים...

פ. וכך אומרים בשם בעלי המוסר, שהנה בגמ' (מגילה יב:) דרשו מה שנאמר (אסתר ב א) 'זכר את ושתי ואת עשר עשתה ואת אשר נגזר עליה', שנגזר עליה הגזירה שתצא להריגה מאחר שהיתה משעבדת בבנות ישראל שיעשו

לומר ק"ו לדידן, ומה אותו רשע שלא קיבל עליו את הבזיונות באהבה ובאמונה זכה לקרוע גזר דינו, ק"ו בן בנו של ק"ו שישאל מאמינים בני מאמינים העושים באהבה ושמחים ביסורים, בודאי שאין כל בריה יכולה להשיג גודל שכרם שיאכלו בשכר מדות טובות אלו^{פא}.

ויהי רצון, שנזכה לקבל מאת הבורא יתב"ש משלוח מנות ומתנות^{פב}, שפע רב וכל מיני ישועות, ובקרוב בימינו נזכה לגאולה השלימה, ובקרוב נראה 'מגילת הגלות' הארוכה כיצד הכל היה לטובה ולברכה, כדברי הרה"ק מקאצק זי"ע שמכל הצרות של כלל ישראל

מלאכה בשבת, ומעתה צריך להתבונן שאילו הייתה מתרצית ומסכימה לבוא לא היה המלך כועס עליה אלא אדרבה להיפך... ואם כן כיצד היתה נענשת על מה שעשתה, אלא חידוש נפלא, אילו הייתה מתרצית לבוא כבקשת המלך, והייתה מתבזית (כמאמרם ז"ל, שפרחה בה צרעת וגדל לה זנב או קרניים וכו'), הרי אותם בזיונות היו מכפרים לה על חטאיה, עד ששוב לא היה מקום לעונש כלל.

כה אמר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממאדזיץ זי"ע בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאצמיר זי"ע לרמז בכתוב (אסתר א יח) 'זכדי בזיון וקצף', וז"ל, הבזיון יהי די כדי לכפר על הקצף (ישא ברכה ח"ה עמו' כט).

נוראות הוכיח הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מהא דאיתא בגמ' (מגילה טו:) 'מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס', ופירש רש"י, 'ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי'. וכבר הבאנו לתמוה מה יתן ומה יוסיף מה שהיא צריכה להחניף לאותו רשע, אלא מכאן נלמד עד היכן מגיע כוח הבזיונות לכפר ולהציל מכל צרה וצוקה, שאף שבני ישראל צמו שלושת ימים לילה ויום ואף עמדו בתפילה לפני הקב"ה שיחוס וירחם עליהם, אך עדיין לא הסתפקה אסתר בכך, אלא הזמינה את המן הרשע למשתה היין וזלזלה בכבודה, כי בזכות בזיונות אלו תיבטל גזירת כליה על כלל ישראל.

פא. ומכאן תצא הקריאה לאלו שזכו לקבל קיתון של בזיונות שידעו לנצל אותה מתנה טובה אשר 'בזיונות' שמה, כי שעת הכושר נקלעה לפנייהם לבקש רחמים על אותם הדברים בהם זקוקים הם לישועה, כי עת רצון נפלא הוא לקבל תפילותיהם באותו הזמן. וכבר שמענו מעשיות לרוב על אנשים שנתבזו ביום הפורים וזכו להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

ונביא מעשה אחד ללמד על הכלל כולו יצא, ממה שאירע לפני כמה שנים, סיפר לי ידיד נאמן איש חסיד, לפני זמן מה חשה בתו שלא בטוב, אחר בדיקת הרופאים עשו לה ביופסיה (ביאפסיע), ולדברי הרופאים מצאו שם שהמצב אינו טוב ל"ע... מאחר שהוא חי מ'באר האמונה' ידע והכיר בערכם של בזיונות, אשר בידם לסדר כל ענין ובכלל זה גם לפדות ממות כדברי הרה"ק רבי שלמה'קה מזוועהיל זי"ע, החליט להמתין ולתור אחר בזיון הגון שיוכל על ידו להנצל ולהציל את בתו מכל סכנה, ואכן כעבור כמה ימים לפנות הבוקר נכנס מאן דהו לביהמ"ד שבו קבע האיש את מושבו בשעות של לפנות הבוקר, והחל גוער וזועק, נוזף ומבזה, מקלל ומגדף אותו בכל מיני קללות ובזיונות, והיו כל שכניו היושבים לצידו בכל יום, תמהים, ראו כיצד הלה אינו פוסק פיו מקללה, ולעומתו שותק שכננו כאילו אין הגערות והקללות עליו אלא על שכן אחר, כך אירע במשך 10 מינוט (דקות) תמימות, ויהי ככלותו לדבר פרש האיש לקרן זוית, בכה והתפלל לפני הבורא שיחיש רפואה שלמה לבתו והוא מעניק לה את זכות בזיונותיו שעברו עליו עתה, גם כשפנו אליו במשך היום שכניו לשולחן הלימודים ובפיהם 'בשורה' שהם ביררו על אדם זה המקלל והמבייש, מי הוא ומי רבו, מה מעשיו ומה עובר עליו, והוברר להם שאינו שפוי בדעתו כלל, אל תשים לב ולא יכאיבו לך דיבוריו, אמר להם האיש כבר פדיתי את דמי ההוצאות (איך האב עס שוין ג'קעשט), אלא שלא גילה להם איזו ישועה עתידה לבוא עליו בזכות 'הוצאות' הללו.

אחר כמה שעות כשהאיר יום, ביקש האיש מבתו שתשוב לבית הרופא ותבקש ממנו לבדוק שוב בדיקת ביופסיה (ביאפסיע) וכן עשתה, ובקול צהלה ורינה נתבשרו לאחר כמה ימים שנראה שם אך בקושי דבר קטן שאפשר בקל להסירו (בלשונם של עסקני רפואה, כל מי שנגזר עליו חולי זה מתברך שיהיה באופן קל כגון דא).

כמו"כ עובדא הוה בעיר אחת בארה"ק כאשר אברך חשוב אשר המתין כשבע שנים מיום נישואיו ועדיין לא נושע, הלה הכה בידו מתוך שכרות לבחור יתום, והלה נתבזה נוראות ושתק, בגבורת נפש נענה המוכה אל המכה הנני מעניק לך את זכות הבזיונות, ואכן לפקודת השנה נולד לו בן למזל"ט.

פב. כה אמר הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע (בי"ז אדר, יומא דהילולא של אביו הרה"ק הפחד יצחק מבאיאן זי"ע) הנה בני ישראל קיימו בפורים העל"ט מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, וב'ירושלמי' (ר"ה פ"א ה"ג) איתא שהקב"ה

באר הפרשה - פרשת ויקרא - זכור - פורים

נכתבה מגילה, כגון מגילת אסתר בימי אחשוורוש ומגילת אנשיוכוס בימי היוונים, והתברר לבסוף שהכל היה לטובה, ומי יתן וכבר נזכה לראות את ה'מגילה' מן הגלות המר הזה, ונראה עין בעין דכל מה דעבר רחמנא היה לטובה...

מקיים כל התורה כולה, וא"כ, אף מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מקיים הקב"ה, והרי זה פשיטא שאם בני ישראל ראויים שישפיעו עליהם כל טוב אין זה נחשב כ'מתנות', ומתי נחשב להם כ'מתנה' – כשאינם ראויים... אז יתן להם הקב"ה בתורת 'מתנות לאביונים' בני חיי ומזוני, עכל"ק.